

Till statsrådet och chefen för Justitiedepartementet

I juni 1996 presenterade regeringen skriften *Allas vårt ansvar* – ett nationellt brottsförebyggande program.

Regeringen bemyndigade den 10 juni 1996 chefen för Justitiedepartementet att tillkalla en kommitté med uppdrag att verka för genomförandet av intentionerna i det nationella brottsförebyggande programmet.

Till ordförande i kommittén utsågs kommunalrådet Stig Nilson fr.o.m. den 10 juni 1996. Samma dag förordnades dåvarande generaldirektören Marianne Håkansson, avdelningschefen Bengt Frih och förbundssekreteraren Anita Sundin till ledmöter i kommittén. Förbundssekreteraren Lars Strid utsågs den 1 december 1996 till ledamot samtidigt som Anita Sundin entledigades. Generaldirektören Ann-Marie Begler förordnades den 1 december 1997 till ny ledamot samtidigt som Marianne Håkansson entledigades. Som sakkunniga förordnades numera hovrättsrådet Agneta Lindelöf den 1 september 1996 och numera kanslirådet Agneta Bäcklund den 24 juni 1996. Enhetschefen Jan Andersson förordnades som sakkunnig den 17 november 1997 samtidigt som Agneta Bäcklund entledigades.

Till experter förordnades sektionschefen Ronnie Winsnes den 24 juni 1996 och byråchefen Lars Alexandersson den 5 december 1996. Lars Alexandersson och Agneta Lindelöf entledigades den 1 december 1997. Ämnessakunniga Louise Heckscher förordnades som expert den 18 juni 1998.

Som sekreterare förordnades länsförbundssekreteraren Anita Jonstrand den 1 juli 1996, hovrättsassessorn Johan Isaksson den 10 mars 1997 och beteendevetaren Erik Grevholm den 1 februari 1998. Informatören Mona Backhans förordnades som biträdande sekreterare den 16 februari 1998. Erik Grevholm entledigades den 30 september 1998 och Mona Backhans den 31 oktober 1998.

Kommittén har antagit namnet *Kommittén för brottsförebyggande arbete (KBA)*. Härmed överlämnas slutrapporten *Brottsförebyggande arbete i landets kommuner (SOU 1999:61)*. Kommittén har därmed slutfört sitt uppdrag.

Stockholm i maj 1999

Stig Nilson

Ann-Marie Begler

Bengt Frih

Lars Strid

/Anita Jonstrand

Johan Isaksson

Innehåll

Sammanfattning	7
1 Inledning	11
1.1 Uppdraget.....	11
1.2 Bakgrund	12
1.3 Arbetets inriktning	12
1.4 Arbetets bedrivande.....	13
2 Det brottsförebyggande arbetet hösten 1996	21
3 Det nuvarande läget.....	23
3.1 Utvecklingen i stort.....	23
3.2 Den lokala uppbyggnaden av det brottsförebyggande arbetet	25
3.2.1 Inledning.....	26
3.2.2 Det lokala arbetets organisation	26
3.2.3 Arbetsuppgifter	27
3.2.4 Brottsförebyggande program, verksamhets- inriktning och exempel på åtgärder	28
3.3 Kunskap och kompetens i det lokala arbetet	32
3.3.1 Utbildning.....	33
3.3.2 Information och material	35
3.3.3 Forsknings- och utvecklingsarbete.....	36
3.4 Internationellt samarbete	38
4 Förslag och synpunkter vad gäller det fortsatta brottsföre- byggande arbetet	41
4.1 Allmänna utgångspunkter	41
4.2 Lokalt brottsförebyggande arbete.....	42
4.2.1 Utgångspunkter för det fortsatta lokala arbetet	42

4.2.2	Kommunernas möjligheter att bidra till ett mer utvecklat lokalt arbete	43
4.2.3	Polisens möjligheter att bidra till ett mer utvecklat lokalt arbete	47
4.2.4	Nationellt stöd till det lokala arbetet.....	49
4.3	Kunskap och kompetens.....	50
4.3.1	Utbildning.....	51
4.3.2	Information	52
4.3.3	Lokala kartläggningar	52
4.3.4	Forsknings- och utvecklingsarbete.....	54
4.4.	Särskilda frågor.....	56
4.4.1	Återfallskriminella	56
4.4.2	Näringslivet och det brottsförebyggande arbetet	57
4.5	Konsekvensbeskrivning.....	62

Bilagor:

1	Kommittédirektiv 1996:48.....	65
2	Kommittédirektiv 1998:31	71
3	Riktlinjer för fördelning av ekonomiskt stöd.....	75
4	Förteckning över projekt som beviljats ekonomiskt stöd t.o.m. november 1998.....	79
5	Förteckning över projekt som valts ut till försöksverksamheterna med medling och familjerådslag	93

Sammanfattning

När regeringens nationella brottsförebyggande program presenterades i juni 1996 fick det ett positivt mottagande av kommuner och andra aktörer. De undersökningar som kommittén då genomförde visade att det fanns ett stort intresse för att utveckla den brottsförebyggande verksamheten. Det uttrycktes också ett stort behov av externt stöd för arbetet.

De senaste årens utveckling har inneburit ett stort steg framåt för det brottsförebyggande arbetet. Allt fler kommuner väljer att bygga upp organisationer för verksamheten. Kretsen av aktörer utvidgas och arbetet inriktas mot ett bredare spektrum av åtgärder. Hösten 1996 fanns det ett 30-tal lokala brottsförebyggande råd eller motsvarande organisationer i landet. Nu finns mer än 120 sådana organisationer. Den utveckling vi nu ser början på inger förhoppningar om att det på sikt skall gå att åstadkomma ett trendbrott som innebär minskad brottslighet och ökad trygghet för landets medborgare. Vi befinner oss dock fortfarande i ett uppbyggnadsskede. För att den positiva utvecklingen inte skall brytas krävs från nationell nivå ett fortsatt, samlat och tydligt stöd såväl ekonomiskt som kunskapsmässigt. På det lokala planet kan kommunerna och polisen ge förutsättningar för ett kraftfullt och åtgärdsinriktat lokalt arbete.

Vägledande för det lokala arbetet bör bl.a. vara att medborgarnas engagemang och delaktighet betonas, att strategi, prioriteringar och åtgärder bestäms utifrån lokala problem- och resursinventeringar och att i de brottsförebyggande programmen konkret anges hur åtgärderna skall genomföras och följas upp. Det är också viktigt att de lokala organisationerna ges ökad tyngd och status t.ex. genom att de görs till remissinstans i frågor av väsentlig betydelse för det brottsförebyggande arbetet.

Kommunerna bör i större utsträckning än i dag beakta brottsförebyggande aspekter i stads- och bebyggelseplaneringen. Kommittén föreslår att Boverket ges i uppdrag att genom fortsatt informations- och kunskapsspridning stimulera och stödja kommunernas arbete på området. Kommunerna bör sträva efter att samordna det brottsförebyggande arbetet med den alkohol- och drogförebyggande verksam-

heten. Man bör också i högre grad engagera skolans personal i det brottsförebyggande arbetet. Det är angeläget att kommunerna utvecklar nya metoder för arbetet med unga lagöverträdare.

Ett effektivt lokalt brottsförebyggande arbete kan inte komma till stånd utan ett tydligt och aktivt stöd från polisen. Polisen bör bl.a. svara för att kommunerna får tillgång till nödvändigt statistiskt material om brottsligheten och brottsutvecklingen. Polisen bör också ta aktiv del i analysarbetet. Det är viktigt att polisens uppgifter i det brottsförebyggande arbetet preciseras. Kommunerna bör även i fortsättningen ges möjlighet att påverka den lokala styrningen av polisen.

Det är av avgörande betydelse för det brottsförebyggande arbetet att möjligheterna till ekonomiskt stöd från nationell nivå kvarstår ytterligare en tid. Inom ramen för detta stöd bör det även fortsättningsvis finnas möjlighet att få initialt stöd i form av startbidrag och stöd till regionala projekt som syftar till att stödja uppbyggnaden av det lokala arbetet. Storstädernas mest utsatta områden bör prioriteras. Det behövs bättre information om de stödformer som finns för brottsförebyggande arbete och närbeliggande områden.

Grundläggande för det lokala brottsförebyggande arbetets utveckling är att de lokala aktörerna har goda kunskaper om frågorna. BRÅ:s satsning på information via Internet har förutsättningar att bli den samlade informations- och kunskapsbank som de lokala aktörerna behöver som stöd för sitt arbete. Den tips- och idébok för lokala brottsförebyggare som nu färdigställs av BRÅ kommer också att fylla en viktig funktion på området. Behovet av grundläggande utbildning på det brottspreventiva området kommer att öka. Ett samordnat regionalt stöd kan underlätta för kommunerna att tillgodose behoven av kunskapsuppbyggnad. Det finns ett fortsatt behov av utbildning på akademisk nivå.

På nationell nivå bör utformas modeller eller instrument som kan användas i det lokala kartläggningsarbetet. I detta sammanhang är BRÅ:s utvecklingsarbete med syfte att göra statistiken mera anpassad till den lokala nivåns behov en angelägen uppgift.

Det vetenskapliga stödet till metodutveckling, uppföljning, utvärdering och kvalitetsarbete i lokala brottsförebyggande verksamheter behöver förbättras. På nationell nivå bör en långsiktig strategi för utveckling av ett sådant stöd tas fram. Det finns i dag ingen samlad information om vilka forskningsprojekt, av betydelse för det brottsförebyggande arbetet, som bedrivs. Det skulle därför kunna vara lämpligt att berörda forskningsråd gör en samlad beskrivning av den rådsfinansierade brottspreventiva forskning som pågår.

En central uppgift för det brottsförebyggande arbetet är att minska återfallen i brott. Kommittén ser det därför som angeläget att de lokala

brottsförebyggande organisationerna utvecklar samarbetet med de lokala kriminalvårdsmyndigheterna samt att de också samarbetar närmare med de delar av frivilligsektorn som gör en insats på området, särskilt de organisationer som arbetar med frigivna från fängelse.

Ett annat område av stor betydelse för det brottsförebyggande arbetet är de åtgärder som näringslivet kan vidta. Kommittén föreslår att regeringen tar initiativ till överläggningar med näringslivet i frågor om brottsförebyggande arbete. Dessa bör ske branschvis. Det övergripande syftet bör vara att diskutera behovet av och formerna för ett näringslivsråd i dessa frågor. De centrala organisationerna bör höras om vilka behov som föreligger på lokal nivå och om deras och regeringens möjligheter att entusiasmera och på annat sätt påverka de lokala företagarföreningarna att delta i det brottsförebyggande arbetet.

1 Inledning

1.1 Uppdraget

Kommittén skall enligt direktiven, *bilaga 1*, genomföra intentionerna i det nationella brottsförebyggande programmet. Huvuduppgiften består i att inspirera, stödja och följa det brottsförebyggande arbetet, främst på lokal nivå. Kommittén skall särskilt

- genomföra och följa upp det rådslag med bl.a. landets kommuner som regeringen initierat,
- förmedla kunskap och information om brottsförebyggande frågor till det lokala planet,
- utveckla former för att stärka forskningskompetensen i det lokala brottsförebyggande arbetet,
- i samråd med kommunerna verka för att det lokala brottsförebyggande arbetet organiseras på lämpligt sätt och för att lokala brottsförebyggande program antas,
- överväga behovet av och formerna för ett aktivt brottsförebyggande arbete på regional nivå,
- fördela ekonomiskt stöd till uppbyggnaden av brottsförebyggande verksamhet på lokal nivå,
- planera regeringens överläggningar med företrädare för olika branscher inom näringslivet samt
- följa upp de resultat som uppnås och överväga behovet av ytterligare åtgärder.

Kommittén har i tilläggsdirektiv den 16 april 1998 tilldelats vissa uppgifter som avser regeringens försöksverksamhet med medling för unga lagöverträdare. Kommittén skall i samråd med BRÅ och en särskild utredare välja ut de projekt som skall omfattas av försöksverksamheten samt fördela ekonomiskt stöd till dessa projekt. BRÅ skall inleda, samordna och utvärdera försöksverksamheten. Den särskilde utredaren skall med utvärderingen som underlag utreda och

analysera frågan om medlingens roll i rättssystemet. Tilläggsdirektiven är i sin helhet bifogade i *bilaga 2*.

Kommittén åtog sig i juni 1997 att biträda Helsingborgs kommun i arbetet med att utforma en handlingsplan mot den mc-relaterade brottsligheten i kommunen.

1.2 Bakgrund

Under de tre senaste decennierna har behovet av att stärka de brottsförebyggande insatserna fått ökad uppmärksamhet. Framför allt har behovet av samordning diskuterats och i samband därmed frågan om hur det brottsförebyggande arbetet bör organiseras centralt, regionalt och lokalt.

Att via lagstiftningen införa en skyldighet att inrätta lokala eller regionala samordningsorgan har hittills inte bedömts vara en framkomlig väg. Man har konstaterat att en gynnsam utveckling knappast går att åstadkomma genom tvång. En lagstiftning skulle också gå ut över den kommunala självstyrelsen. Behovet av mer permanenta former för samarbete har dock blivit allt tydligare.

Det finns alltså sedan förhållandevis lång tid tillbaka en utvecklingsprocess som går i riktning mot ett mer strukturerat brottsförebyggande arbete med mer permanenta former för samarbete på det lokala planet. Motsvarande utveckling finns i andra länder av västeuropeiskt snitt.

Att förebygga brott är ett svåröverskådligt och komplext arbetsområde som sträcker sig över alla samhällssektorer. I takt med att brottsligheten blivit ett allt mer dominerande samhällsproblem har en samlad strategi för den brottsförebyggande verksamheten i landet blivit allt mer påkallad.

1.3 Arbetets inriktning

Kommittén har sett som sin huvuduppgift att öka det lokala engagemanget för brottsförebyggande arbete. Utgångspunkten har varit att försöka svara upp mot den lokala nivåns behov av stöd för det brottsförebyggande arbetet. Detta har resulterat i att kommittén prioriterat informations- och kunskapsspridning till kommuner, närpolis och andra aktörer på lokal nivå samt att få till stånd en dialog med dem som verkar på det lokala planet. En annan stor del av kommitténs arbete har bestått i att bereda och behandla ansökningar om ekonomiskt stöd. Kommittén har sett det som angeläget att också prioritera detta arbete

för att undvika att de lokala projekten stannar av eller fördröjs i väntan på besked.

1.4 Arbetets bedrivande

Kommittén inledde sitt arbete i början av hösten 1996. I enlighet med direktiven tog BRÅ över kommitténs arbetsuppgifter den 1 januari 1999. Eftersom kommitténs uppdrag i hög grad varit av operativ karaktär lämnas en förhållandevis utförlig beskrivning av verksamheten.

Rådslaget

En grundläggande uppgift för kommittén har varit att genomföra och följa upp det nationella rådslag som regeringen initierade genom presentationen av det nationella brottsförebyggande programmet. Flera olika insatser har genomförts i detta syfte.

- Inledningsvis gavs kommunerna genom en enkät möjlighet att redogöra för sina erfarenheter av brottsförebyggande arbete samt ge sin syn på det nationella brottsförebyggande programmet. En motsvarande undersökning riktades till ett stort antal organisationer, företag och myndigheter. En särskild enkätundersökning riktades till länsstyrelser, polismyndigheter, landsting och kommunförbund.
- Tillsammans med BRÅ genomförde kommittén under våren 1997 en opinionsundersökning för att kartlägga allmänhetens attityder till brottsförebyggande arbete.
- I november 1997 anordnades en hearing med kommuner som under en tid bedrivit brottsförebyggande arbete inom ramen för ett lokalt brottsförebyggande råd eller motsvarande organisation.
- Företrädare för kommittén har sedan hösten 1996 deltagit i en mängd konferenser och sammanträden, vilket har erbjudit goda möjligheter till dialog med företrädare för det lokala arbetet.
- En delrapport sändes i januari 1998 ut till landets kommuner och närpolisområden. I rapporten sammanfattas vad som kommit fram under rådslaget samt anges riktlinjer för det fortsatta arbetet.

Fördelning av ekonomiskt stöd

Kommittén har förfogat över sammanlagt 14,8 miljoner kronor för fördelning till brottsförebyggande arbete. Enligt direktiven skall medlen användas för att främja nya initiativ i det brottsförebyggande arbetet. Med detta avses bl.a. nya metoder och kunskaper som innebär att det brottsförebyggande arbetet kan föras framåt. Resultatet och erfarenheterna från de verksamheter som beviljas ekonomiskt stöd skall kunna bidra till uppbyggnaden av en central kunskapsbank.

I enlighet med direktiven beslutade kommittén om närmare riktlinjer för bidrag i januari 1997. Riktlinjerna finns intagna i *bilaga 3*. I mars 1998 beslutade kommittén om interna riktlinjer för s.k. startbidrag. Med startbidrag avses här ett initialt stöd till kommuner som står i begrepp att starta upp ett organiserat brottsförebyggande arbete.

För att uppmärksamma kommunerna på betydelsen av lokalt brottsförebyggande arbete och på möjligheten att få ekonomiskt stöd för uppbyggnaden av sådan verksamhet sände kommittén i början av hösten 1996 ut en informationsskrift om det nationella brottsförebyggande programmet och kommitténs uppdrag till samtliga kommunstyrelser. Kommittén har därefter vid flera tillfällen informerat kommuner och andra om möjligheterna att söka ekonomiskt stöd.

- Fram till den 1 december 1998 inkom 332 ansökningar om ekonomiskt stöd. Vid denna tidpunkt överlämnades ansvaret för ansökningarna till BRÅ. Ansökningarna fördelar sig över tiden enligt följande:

År	Antal ansökningar
1996	15
1997	103
1998	214

- En tredjedel (111) av ansökningarna har – helt eller delvis – bifallits. Totalt har 13,7 miljoner kronor fördelats till de aktuella projekten. Några av de ansökningar som bifallits har avsett förnyat eller utökat ekonomiskt stöd till pågående projekt.
- Majoriteten av projekten är av kommunövergripande karaktär. De syftar till att bygga upp, samordna eller utveckla den brottsförebyggande verksamheten i respektive kommuner. Ett 40-tal av dessa projekt avser initialt stöd till uppbyggnadsarbetet i form av startbidrag.

- Bland de projekt som beviljats bidrag finns 11 regionala projekt. 3 miljoner kronor har fördelats till dessa projekt som omfattar 117 kommuner. Projekten syftar till att på olika sätt inspirera och stödja det lokala arbetet i länens samtliga kommuner.
- Två tredjedelar av ansökningarna har lämnats utan bifall då de av olika anledningar inte uppfyllt de kriterier som uppställts i direktiven och i kommitténs riktlinjer för fördelning av ekonomiskt stöd. Många har lämnats utan bifall därför att de haft otillräcklig brottspreventiv ansats eller saknat tydliga problembeskrivningar. Ett annat vanligt skäl är att det inte framgått vilka åtgärder man ämnar vidta mot de aktuella problemen. Några ansökningar har ställt kommittén inför gränsdragningsproblem. När det gäller ansökningar som avsett alkohol- och drogförebyggande arbete har en skiljelinje dragits mellan de ansökningar som varit primärt inriktade på missbruket som sådant och de som tagit sikte på att komma till rätta med de brott och ordningsstörningar som följer av missbruket. Endast de sistnämnda har kommit ifråga för ekonomiskt stöd. I enlighet med vad som anges i direktiven har inte bidrag lämnats till ansökningar som avsett löpande verksamhet.
- Ansökningar om startbidrag har behandlats generöst. Räknas dessa bort har en fjärdedel av ansökningarna bifallits.
- De som beviljats ekonomiskt stöd har fått förbinda sig att dokumentera verksamheten samt att inkomma med en skriftlig rapport till kommittén inom viss tid efter det att projektet avslutats.
- Som ett led i uppföljningen av projekten har projektledarna under hösten 1998 i en enkät fått ge sina synpunkter på frågor om det lokala arbetets organisation och behovet av kunskap och information.

En förteckning över projekten finns i *bilaga 4*.

Försöksprojekt med familjerådslag för unga brottslingar

Kommittén har tagit initiativ till ett försöksprojekt med familjerådslag för unga brottslingar. Projektet är tvåårigt och genomförs av Svenska kommunförbundet. I projektet deltar nio kommuner och två stadsdels nämnder. Till projektet har fördelats knappt 1,4 miljoner kronor.

Försöksverksamhet med medling

Kommittén har i samråd med BRÅ och den särskilde utredaren valt ut de projekt som skall ingå i försöksverksamheten.

- 32 projekt har valts ut till försöksverksamheten.
- Av de 6,5 miljoner kronor som kommittén förfogat över för försöksverksamheten har drygt 5 miljoner kronor fördelats till de utvalda projekten. Krav på viss egen finansiering av verksamheten har ställts.
- Med finansiering från kommittén har en samordnare för medlingsverksamheten anställts av BRÅ.
- I enlighet med direktiven har kommittén den 15 oktober 1998 lämnat en redogörelse till regeringen över de projekt som skall omfattas av försöksverksamheten.

En förteckning över de projekt som ingår i försöksverksamheterna med medling och familjerådslag finns i *bilaga 5*.

Informations- och kunskapspridning

Att förmedla kunskap och information om brottsförebyggande arbete har kommittén sett som en av sina huvuduppgifter. För att fullgöra uppdraget i denna del har kommittén vidtagit bl.a. följande åtgärder.

- Kommittén har fördelat ekonomiskt stöd till projekt som avsett utbildningsinsatser. Ett stort antal personer har därigenom fått möjlighet att tillägna sig grundläggande kunskaper om brottsförebyggande arbete.
- På kommitténs uppdrag har en pilotutbildning i lokalt brottsförebyggande arbete genomförts vid Kriminologiska institutionen,

Stockholms universitet. Utbildningen, som omfattade 20 akademiska poäng, startade våren 1997 och bestod av tre delkurser: Brottsprevention ur teoretiska och empiriska perspektiv – Analys av den lokala brottsligheten och utvärdering av brottsförebyggande åtgärder – Det brottsförebyggande arbetet i praktiken. Till utbildningen antogs 30 personer med bakgrund i framför allt polisiär och kommunal verksamhet. Utbildningen avslutades i juni 1998.

- Företrädare för kommittén har sedan hösten 1996 kontinuerligt medverkat i informations- och utbildningsinsatser runt om i landet.
- Ett informations- och kunskapsmaterial om brottsförebyggande arbete sändes i december 1997 ut till landets kommuner och närpolisområden.
- Steget före (SOU 1998:90), en reportagebok om lokalt brottsförebyggande arbete, har producerats. Boken distribuerades till kommuner, polismyndigheter och närpolisområden under sommaren 1998.
- Ett arbete med att ta fram en tips- och idébok för brottsförebyggare har påbörjats. Boken kommer att innehålla exempel på brottsförebyggande åtgärder som vidtagits internationellt och nationellt, exempel på enkätundersökningar och intervjuinstrument samt anvisningar och råd om hur man går till väga för att analysera resultatet av undersökningarna. Arbetet fortsätter nu i BRÅ:s regi och ett första avsnitt kommer att publiceras i maj 1999.
- Aftonbladet publicerade i november 1998 på beställning från BRÅ och kommittén en specialbilaga om brottsförebyggande arbete. Upplagan, som uppgick till 800000 exemplar, beräknades nå ca 1,7 miljoner läsare.
- Ett nyhetsbrev om brottsförebyggande arbete har sänts ut till kommunstyrelser, kontaktpersoner, närpolisområden, stads- och skolbibliotek, länsstyrelser, landsting, företag och ett antal organisationer. Under 1998 har 4 nr kommit ut med en upplaga om 2 400 exemplar.
- I samband med att delrapporten sändes ut ombads kommunerna att utse kontaktpersoner för det brottsförebyggande arbetet. En förteckning över dessa personer sändes i september 1998 ut till kommunstyrelser, kontaktpersoner och projekt för att underlätta kunskaps-spridning och erfarenhetsutbyte. I förteckningen togs också in kortfattad information om lokala organisationer och lokala projekt.

- Som ett led i uppföljningen av projekten har kommittén samlat projektledare för lokala och regionala projekt till erfarenhetsutbyte och diskussion om utvärdering av projekt.
- Kommittén anordnade den 13 oktober 1998 en överläggning med företrädare för universitet och högskolor om lokalt brottsförebyggande arbete och forskningskompetens. Inbjudan riktades till 15 högskolor/universitet och till två forsknings- och utvecklingsentra. Ett 20-tal forskare deltog vid överläggningarna liksom företrädare för BRÅ.
- I december 1998 deltog Sverige för första gången i den internationella tävlingen European Crime Prevention Awards. Kommittén var representerad i juryn.
- En satellitkonferens om lokalt brottsförebyggande arbete genomfördes i december 1998 i samverkan med polismyndigheter, kommunförbund och länsstyrelser. Drygt 2 700 personer deltog på 24 orter runt om i landet. En videofilm av konferensen har distribuerats till landets kommuner och polismyndigheter.

Lokal handlingsplan mot den mc-relaterade brottsligheten i Helsingborg

Kommittén har för fullgörandet av sitt åtagande i denna del vidtagit bl.a. följande åtgärder.

- Företrädare för kommittén har sammanträffat med representanter för de samverkande myndigheterna och förvaltningarna i Helsingborg liksom med företrädare för myndigheter på regional och nationell nivå. Företrädare för kommittén har också deltagit i möten med intresseföreningen för lokalbefolkningen i Hasslarp.
- Helsingborgs kommun och intresseföreningen i Hasslarp har fått ekonomiskt stöd för sitt brottsförebyggande arbete.
- På kommitténs uppdrag har en kunskapsöversikt över de kriminella mc-klubbarna och deras verksamhet tagits fram. BRÅ kommer att svara för publiceringen senare under år 1999.
- Med utgångspunkt från arbetet i Helsingborg har inom kommitténs sekretariat utarbetats en modell för lokala brottsförebyggande handlingsplaner mot organiserad brottslighet.

Överläggningar med näringslivet

Som ett led i fullgörandet av uppdraget som avser överläggningar med näringslivet har kommittén tagit fram ett kunskapsunderlag om brottsförebyggande åtgärder i näringslivet. Materialet innehåller bl.a. en branschvis genomgång av olika verksamhetsfält där näringslivet och regeringen kan verka för att utveckla de brottsförebyggande åtgärderna.

Övrigt

I mars 1997 besökte kommittén Justitie- och Inrikesministerierna i Nederländerna och Inrikesministeriet (Home Office) i Storbritannien. Kommittén besökte också ett flertal lokala brottsförebyggande projekt i de båda länderna. I delrapporten finns en översiktlig redogörelse för det brottsförebyggande arbetet i dessa länder.

Kommittén har den 20 maj 1998 avgett ett remissyttrande över departementspromemorian Forskning för rättsväsendet (Ds 1997:28).

2 Det brottsförebyggande arbetet hösten 1996

Det nationella brottsförebyggande programmet fick ett positivt mottagande av kommuner och andra lokala aktörer. Även de regionala organen ställde sig positiva. Det fanns en samsyn på problemen och på hur man ville arbeta med frågorna. Kommunerna var i förhållandevis i stor utsträckning intresserade av att bilda lokala brottsförebyggande råd eller motsvarande organisationer. Det uttrycktes ett stort behov av externt stöd för det lokala arbetet. Allmänheten betraktade brottsligheten som ett stort samhällsproblem och många kunde tänka sig att delta i någon form av brottsförebyggande arbete.

I detta kapitel lämnas en översiktlig beskrivning av läget hösten 1996 dvs. då kommittén inledde sitt arbete. Beskrivningen grundar sig huvudsakligen på resultaten från de enkätundersökningar som kommittén då genomförde med kommuner och andra.

Det nationella brottsförebyggande programmet fick ett positivt mottagande av kommuner och andra lokala aktörer. Även den regionala nivån ställde sig positiv. Det fanns ett intresse för frågorna och en vilja att utveckla arbetet. Det visade sig också finnas en betydande samstämmighet i synen på problemen och på hur man ville arbeta med frågorna. Ett tjugotal kommuner hade vid denna tid bildat lokala brottsförebyggande råd. Ytterligare ett tiotal kommuner hade utvidgat det brottsförebyggande arbetet utanför de traditionella organisationsformerna dvs. SSP – samarbetet mellan skola, socialtjänst och polis. Det var förhållandevis ovanligt att andra förvaltningar inom kommunen, som t.ex. kommunens tekniska kontor, medverkade i arbetet. Vanligtvis deltog heller inte viktiga aktörer som försäkringsbolag, bostadsföretag eller andra representanter för det lokala näringslivet i samarbetet.

Kommunerna var i förhållandevis stor utsträckning intresserade av att bilda lokala brottsförebyggande råd eller motsvarande organisationer för det brottsförebyggande arbetet. Kommunerna ville i första hand utveckla arbetet inom ramen för existerande samarbetsformer.

Kommunerna var främst inriktade på att minska alkohol- och drogmissbruk och därmed förknippad brottslighet bland ungdomar. Föräldrautbildning i olika former och särskilda insatser inom barnomsorgen och skolan sågs som viktiga. Många lyfte fram behovet av utvecklad närpolisverksamhet och utökad grannsamverkan.

De kommunala företrädarna gav uttryck för ett stort behov av externt stöd för det lokala arbetet. Man ville ha information om brottsförebyggande arbete i Sverige och utomlands samt kontinuerlig statistisk information om brott och brottsutvecklingen i kommunerna. Man behövde också hjälp med kartläggningar samt med uppföljning och utvärdering av verksamheten. Många ville ha utökade möjligheter till erfarenhetsutbyte och många efterlyste utbildning på området.

Opinionsundersökningen visade att allmänheten såg brottsligheten som ett stort samhällsproblem och att många kunde tänka sig att delta i någon form av brottsförebyggande arbete. När det gällde den egna närmiljön betraktades våldsbrott och bostadsinbrott som det största problemet. Även cykelstölder, källar- och vindsinbrott samt stölder från bilar upplevdes som ett stort problem.

3 Det nuvarande läget

I detta kapitel lämnas en redogörelse för det lokala brottsförebyggande arbetets utveckling från hösten 1996 till början av år 1999. Beskrivningen tar i första hand sikte på det arbete som bedrivs i kommunerna för att samordna de olika aktörernas brottsförebyggande insatser inom ramen för en kommunövergripande brottsförebyggande strategi.

3.1 Utvecklingen i stort

Det lokala brottsförebyggande arbetet har utvecklats i positiv riktning. Det finns nu lokala brottsförebyggande råd eller motsvarande organisationer i mer än 120 kommuner. Sett till bildandet av lokala brottsförebyggande råd går utvecklingen snabbast i län där det pågår regionala satsningar som syftar till att stödja det lokala arbetet. Närmare 30 kommuner har utarbetat brottsförebyggande program eller trygghetsplaner.

Lokala brottsförebyggande råd eller motsvarande organisationer finns nu i mer än 120 kommuner. För två år sedan fanns det ett 30-tal organisationer av detta slag. Flera kommuner har dessutom förklarat att de skall inrätta sådana organisationer. Hösten 1996 var det bara några enstaka kommuner som antagit brottsförebyggande program. Nu finns sådana i ett 30-tal kommuner.

Den regionala fördelningen

Det är framför allt i län där man satsat regionalt på att stödja det lokala arbetet som det skett en stor ökning av antalet lokala brottsförebyggande råd. I de sex län där regionala projekt pågått en längre tid har tre av fyra kommuner inrättat lokala råd eller motsvarande organisationer. I ett par av dessa län finns sådana organisationer i samtliga länens kommuner. Det finns också län där det ännu inte märkts någon utveckling på området.

Storstadsregionerna

I Stockholms kommun bedrivs sedan länge på central nivå ett organiserat brottsförebyggande arbete genom Brottsförebyggande Centrum, kommunens samordningskansli för brottsförebyggande arbete. I Göteborg planeras ett centralt brottsförebyggande råd för kommunen. Det har inte antagits några brottsförebyggande program i de tre storstadskommunerna. Det gäller såväl för kommunerna som helhet som för stadsdelsförvaltningarna. Däremot har flera angränsade kommuner bildat lokala brottsförebyggande råd och tagit fram brottsförebyggande program.

Större kommuner

De flesta större tätortskommuner utanför storstadsregionerna har lokala brottsförebyggande råd eller motsvarande organisationer för det lokala arbetet. Lokala brottsförebyggande råd finns i Umeå, Västerås, Örebro, Linköping, Norrköping, Borås, Helsingborg, Lund, Halmstad och Örebro. Umeå inrättade som första kommun i landet ett lokalt brottsförebyggande råd år 1985. Linköping och Norrköping inrättade sina råd i början på 1990-talet, Västerås 1996. Borås, Helsingborg, Halmstad och Örebro har inrättat sina råd under 1997 och 1998. I Karlstad planeras ett övergripande trygghetsråd och fyra lokala brottsförebyggande råd i närpolisområdena. I Gävle finns den fristående samverkansgruppen BIG (Brottsförebyggarna i Gävle), som bildades hösten 1992. Brottsförebyggande program eller trygghetsplaner har tagits fram i bl.a. Västerås, Linköping, Norrköping och Helsingborg.

Medelstora och mindre kommuner

Av landets 289 kommuner har 271 färre än 75 000 invånare. Nästan hälften av de kommuner som har mellan 25 000–75 000 invånare har inrättat lokala brottsförebyggande råd eller motsvarande organisationer. Det stora flertalet av dem är nystartade. Borlänge och Östersund hör till de medelstora kommuner som har längst erfarenhet av ett utvidgat organiserat brottsförebyggande arbete. Drygt en tredjedel av de kommuner som har färre än 25 000 invånare har inrättat lokala organisationer för sitt brottsförebyggande arbete.

Utvecklingen i förhållande till brottsligheten och dess fördelning över landet

Utvecklingsmönstret och utvecklingstakten i det lokala brottsförebyggande arbetet kan jämföras med brottslighetens fördelning över landet. I Stockholms län anmäldes under år 1998 ungefär dubbelt så många brott per invånare som i t.ex. Västerbottens, Blekinge eller Norrbottens län. Risken att utsättas för bostadsinbrott är generellt sett sex gånger högre i storstadslänen än i de län som har lägst antal inbrott. Storstadsområdena svarade under 1996 för nära 60 procent av anmälda bilstölder och stölder ur eller från motorfordon (Källa:BRÅ). Enligt undersökningar som Storstadsutredningen hänvisar till i sitt slutbetänkande, TRE STÄDER – en storstadsproblematik för hela landet (SOU 1998:25), avstår en tredjedel av befolkningen i de utsatta stadsdelarna från att gå ut i sitt bostadsområde på grund av oro för att bli överfallna, rånade eller på annat sätt ofredade. Det är i synnerhet kvinnor som upplever bostadsområdena som otrygga. Drygt 42 procent av kvinnorna i de utsatta stadsdelarna avstår enligt dessa undersökningar från att gå ut medan motsvarande siffror för män är 13 procent.

Med hänsyn till att brottsligheten i stor utsträckning är ett storstadsproblem är det angeläget att storstäderna utvecklar sitt brottsförebyggande arbete. Hittills har dock utvecklingen, sett till bildandet av lokala brottsförebyggande råd och till vilka kommuner som antagit brottsförebyggande program, gått snabbare på andra håll i landet. Det finns mot denna bakgrund således all anledning att ägna det brottsförebyggande arbetet i storstäderna särskild uppmärksamhet. Kommittén återkommer till detta i kapitel 4.

3.2 Den lokala uppbyggnaden av det brottsförebyggande arbetet

Kommunerna, polisen och en mängd andra lokala aktörer bygger nu upp ett mer utvecklat lokalt brottsförebyggande arbete. De lokala brottsförebyggande råden ges en bred sammansättning med företrädare från många olika samhällssektorer. Ofta utses en samordnare för verksamheten. Arbetet inriktas på både social och situationell brottsprevention.

3.2.1 Inledning

Baserat på erfarenheterna från projekten lämnas i detta avsnitt en beskrivning av det lokala uppbyggnadsarbetet. Det övergripande målet för detta arbete är att få till stånd en bättre samordning av de lokala krafterna för att öka tryggheten och minska brottsligheten. Arbetet utvecklas ur en lång tradition av samverkan. Ofta handlar det om en utvidgning av SSP-samarbetet mellan socialtjänst, skola och polis.

Flera kommuner har lämnat in rapporter från projekten som visar att de har kommit en god bit på väg mot ett strukturerat och åtgärdsinriktat arbete. Det är dock för tidigt att göra några bedömningar av hur arbetet kan komma att falla ut på sikt. Den kommunala berednings- och beslutsprocessen medför att arbetet med att inrätta lokala råd och att anta brottsförebyggande program tar ganska lång tid. Dessutom har majoriteten av projekten startat sent under kommitténs verksamhetstid.

3.2.2 Det lokala arbetets organisation

Majoriteten av de som nu bildar lokala brottsförebyggande organisationer inrättar lokala brottsförebyggande råd. Många väljer dock andra samverkansformer. Särskilda samordningsgrupper s.k. SAMO-grupper är en vanlig samarbetsform. En del bedriver det organiserade brottsförebyggande arbetet i arbetsgrupper under de lokala folkhälsoråden. En annan lösning är att ha folkhälsorådet och det lokala brottsförebyggande rådet samlat under den gemensamma beteckningen Trygg hetsråd. Det finns också fristående organisationer som BIG i Gävle eller Think Twice i Östersund. På många håll finns närpolisråd för samarbete mellan polisen och andra myndigheter eller allmänheten. Skillnaden mellan närpolisråd och lokala brottsförebyggande råd är framför allt att de förra är polisiära organ medan råden i regel är kommunala organ.

I de lokala organisationerna ingår vid sidan av polisen och kommunen vanligtvis företrädare för bostadsföretag, försäkringsbolag, köpmanna föreningar och företagare. Brottsofferjouren, hälso- och sjukvården finns ofta med liksom kyrkan. Allt fler tar med räddningstjänsten. Listan kan göras lång. Någon räknar upp över 100 lokala aktörer. Det verkar vara mindre vanligt att någon från miljö- och stadsbyggnadskontoret eller andra företrädare för den fysiska planeringen inom kommunen finns med. Vikten av att få med allmänheten i arbetet betonas olika.

I de lokala råden ingår vanligtvis företrädare för den politiska ledningen och ledningen inom polisen. Projektledarna framhåller vikten av att den politiska ledningen tar ett aktivt ansvar för att driva arbetet framåt. Några betonar att de som väljs ut för uppgiften också bör ha ett genuint intresse för frågorna och specialkunskaper.

Några bygger systematiskt upp organisationen med utgångspunkt från verksamhetsinriktningen. Särskilda arbetsgrupper ges i uppgift att verka för situationella åtgärder av visst angivet slag t.ex. i ett boende - område eller i ett affärscentrum. Gruppen ges en samman sättnig som skall passa för uppgiften. På motsvarande sätt görs med grupper som skall arbeta med social brottsprevention t.ex. föräldrastöd eller särskilda insatser för riskgrupper bland ungdomarna på orten.

I större kommuner bildas ofta lokala råd även i stadsdelarna. Inom Kista stadsdelsförvaltning i Stockholm har också diskuterats att inrätta lokala brottsförebyggande råd för olika områden i stadsdelen.

Ofta utses en person som skall svara för samordningen av det brottsförebyggande arbetet i kommunen. Projektledarna framhåller att det är nödvändigt med en samordnare för arbetet och att denna tjänst bör ligga på kommunledningsnivå. Det senare anses viktigt eftersom det markerar att arbetet är prioriterat och ger samordnaren möjlighet att arbeta självständigt i förhållande till de olika förvaltningarna inom kommunen.

3.2.3 Arbetsuppgifter

Det är främst för de lokala brottsförebyggande råden som det – vid sidan av den allmänna målsättningen att öka tryggheten och minska brottsligheten – anges mer principiella uppgifter för verksamheten. De lokala råden ansluter sig i regel till de uppgifter som beskrivs i det nationella brottsförebyggande programmet dvs. att:

- Anta ett brottsförebyggande program med såväl långsiktiga som kortsiktiga mål och åtgärder.
- Upprätta konkreta handlingsplaner i syfte att minska nyrekryte ringen till kriminella livsstilar, att minska tillfällesbrottsligheten och att minska brottsligheten hos återfallsbrottslingarna.
- Ansvara för samordningen av olika åtgärder och snabbt förmedla information om behovet av insatser mellan olika förvaltningar och organ.
- Följa upp och utvärdera de åtgärder som vidtas i det brottsföre byggande arbetet.

Problem- och resursinventeringar

Det verkar finnas en medvetenhet om vikten av att göra ett grundligt kartläggningsarbete innan man beslutar om och vidtar åtgärder. En del tillsätter särskilda arbetsgrupper som skall göra problemanalyser. I de fall polisen tagit aktiv del i arbetet är problembeskrivningarna tydliga vad

gäller brottsligheten och brottsutvecklingen i kommunerna. Att genomföra en problem- och resursinventering på ett bra sätt kan vara svårt och bland projektledarna finns önskemål om en pedagogisk, konkret och innehållsrik bok om hur man gör en problembeskrivning och tar fram en problembild.

3.2.4 Brottsförebyggande program, verksamhetsinriktning och exempel på åtgärder

Ett 30-tal kommuner har utarbetat brottsförebyggande program. Många har dessutom nyligen påbörjat ett sådant arbete.

Programmen kan beskrivas som övergripande styrdokument för det brottsförebyggande arbetet inom kommunen och sträcker sig ofta över ett eller ett par år. Det finns ingen principiell skillnad mellan brottsförebyggande program och trygghetsplaner. Det verkar mest vara en fråga om vad man vill kalla programmet.

I programmen beskrivs bl.a. pågående och planerade brottsförebyggande insatser inom kommunen. Genom programmen inordnas och samordnas de olika aktörernas verksamhet i en gemensam brottsförebyggande strategi.

Programmen struktureras på olika sätt. En modell är att områdesvis ange problem, mål och förslag till åtgärder samt vem som skall svara för åtgärderna. Så har t.ex. gjorts i Linköpings kommuns förslag till trygghetsplan. Denna är indelad i områdena Trygg i hemmet, Trygg i bostadsområdet, Trygg i skolan och Trygg på gator och torg. Kommunen, polisen, näringslivet, bostadsbolagen eller allmänheten tilldelas uppgifter under de olika områdena. Kommunen ges flest ansvarsområden tätt följd av polisen. Kommunen och polisen är de enda som ges egna ansvarsområden.

Programmen är ofta ganska allmänt hållna och innehåller i regel inga uppgifter om vilka resurser som avsätts för programmens genomförande eller vilken prioritet i övrigt arbetet skall ges i den kommunala och polisiära verksamheten. Det hör också till de rena undantagen att tidsgränser anges för när olika åtgärder skall vara genomförda. Om programmen är otydliga i dessa delar kan uppstå osäkerhet om vilka garantier som finns för att åtgärderna kommer att genomföras. I en del program syns dock en tydlig ambition att säkerställa att de planerade åtgärderna genomförs, följs upp och utvärderas. Man anger bl.a. att konkreta handlingsplaner skall upprättas samt definierar noga rådets ansvar för uppföljningen av verksamheten. De program som tagits fram

är av sent datum och av allt att döma är det få kommuner som hunnit utarbeta handlingsplaner av detta slag.

Verksamhetsinriktningar

De allra flesta har valt att inrikta verksamheten på både sociala och situationella åtgärder. Huvuddelen av de åtgärder som beskrivs i programmen och projektbeskrivningarna är dock av social karaktär. Familjens brottsförebyggande betydelse lyfts fram av många. Föräldrar skall ges möjlighet till stöd genom bl.a. föräldrautbildning och nätverks byggande. Behovet av tidiga insatser inom mödravård, barnomsorg, förskola, skola och socialtjänst framhålls liksom behovet av tidiga insatser riktade till unga lagöverträdare. Genom att samordna olika aktörers insatser och få till stånd ett gemensamt förhållningssätt räknar man med att det brottsförebyggande arbete som riktar sig till barn och ungdomar kommer att bli effektivare.

Det situationellt inriktade arbetet har under kommitténs verksamhetsperiod fått ökad uppmärksamhet, vilket framgår av ansökningar, projektrapporter och de brottsförebyggande programmen. Att arbetet vidgas till mer situationsinriktade åtgärder kan också utläsas av vilka som medverkar i arbetet och hur organisationerna byggs upp. Polisen ges ofta en huvudroll inom området. I detta arbete är samarbetet med företrädare för handeln, nöjeslivet och bostadsföretagen särskilt viktigt.

Åtgärder som vidtas i brottsförebyggande syfte kan sammanfalla med åtgärder som vidtas t.ex. ur ett folkhälsoperspektiv eller ur ett allmänt socialpreventivt perspektiv. Exempel på detta är åtgärder för att sänka alkoholkonsumtionen bland ungdomar eller åtgärder som vidtas för att öka människors livskvalitet genom att minska upplevd otrygghet och rädsla.

Grannsamverkan

Grannsamverkan är en av de brottsförebyggande åtgärder som återkommer i programmen. Grannsamverkan innebär bl.a. goda möjligheter att tillvarata allmänhetens engagemang i det brottsförebyggande arbetet. Kommittén har beviljat ekonomiskt stöd till grannsamverkan i några fall. Inriktningen har då varit grannsamverkan i hyreshus områden, vilket ännu så länge förekommer i begränsad omfattning.

Brottsförebyggande arbete i samhällsplaneringen

Många kommuner anger i sina program att de brottsförebyggande frågorna skall beaktas i samhällsplaneringen. Boendet och bostadsföretagen ges ofta en framträdande roll och många åtgärder som syftar till att engagera de boende och förbättra den fysiska miljön omnämns. Det förekommer också att man som programpunkt tar med att kommuninvånarna skall ges möjlighet att påverka samhällsplaneringen för att skapa ökad trygghet. Det är dock som tidigare påpekats mindre vanligt att samhällsplanerare finns med som aktörer i de lokala organisationerna.

Kommunal riskhantering

Kommunal riskhantering handlar om att genom förebyggande insatser minska risken för att skador inträffar samt att minimera konsekvenserna av de skador som trots allt uppstår. Riskhantering innebär också att försäkringsskyddet utformas utifrån strategiska avvägningar mellan skade-, skydds- och premiekostnader. Ytterst är syftet att skapa säkerhet och trygghet för människor, verksamhet, miljö, egendom och ekonomi. Den kommunala riskhanteringen har många kopplingar till det brottsförebyggande arbetet. Möjligheten att minska kostnaderna för försäkringar och skador bör utgöra ett intressant incitament för att utveckla brottsförebyggande åtgärder som tar sikte på att minska antalet inbrott i och skador på kommunala fastigheter. I Göteborg har det kommunala försäkringsbolaget i samarbete med andra förvaltningar genom ett aktivt riskhanteringsarbete sparat stora summor under de senaste åren.

Stöd till föräldrar

Många lyfter fram stöd till föräldrar som mycket betydelsefullt ur ett brottsförebyggande perspektiv. Flera av de projekt som fått ekonomiskt stöd arbetar med stöd till föräldrar i någon form. Fyra projekt handlar om renodlad föräldrautbildning. Utbildningarna i de projekt som pågått en tid, har skräddarsytt utifrån deltagarnas önskemål. De har bl.a. handlat om att ge ökade kunskaper om barns och ungdomars utveckling och villkor samt om mobbning och droger. Mycket viktiga inslag i utbildningen har varit att ge föräldrarna tillfälle att diskutera och utbyta erfarenheter med varandra.

Skolan

Skolan finns representerad i nästan två tredjedelar av projekten. Dess betydelse framgår också av att skolan tas med som ett särskilt programområde i de brottsförebyggande programmen. Företrädarna för projekten anser att insatser i skolan är centrala i det brottsförebyggande arbetet. Det rör sig om åtgärder av olika slag t.ex. drogförebyggande arbete, motverkande av mobbning och främlingsfientlighet eller norm- och värdeskapande arbete. Det kan också handla om skolan som en bra ingång för ökade och bättre kontakter med föräldrarna.

Socialtjänsten

Socialtjänsten tillhör i regel aktörerna i de lokala brottsförebyggande råden. Många av de förebyggande åtgärder som kommunerna arbetar med ryms till stora delar inom socialtjänstens verksamhet. Det kan t.ex. handla om att förebygga alkohol- och drogmissbruk, att ge stöd till föräldrar och att genomföra olika insatser för barn och ungdomar i riskzon. Socialtjänsten har ett uttalat ansvar för arbetet med unga lagöverträdare.

Medling

Intresset för metoden är stort och medling införs nu också i kommuner som inte ingår i försöksverksamheten. De flesta projekt som ingår i försöksverksamheten har kommunalt huvudmannaskap och drivs inom socialtjänstens verksamhet. Ett fåtal projekt har andra huvudmän som polisen eller ideella föreningar. Medlingsarbetet organiseras på olika sätt. Polis och åklagare är självklara och betydelsefulla samverkansparter. Viktiga samarbetsparter är också brottsofferjourer och kyrkan. Verksamheterna riktar sig främst till ungdomar i åldern 15–17 år. Många projekt riktar sig även till ungdomar under 15 år. Vardagsbrott som snatteri, skadegörelse, stöld och misshandel dominerar. En del projekt har pågått i några år medan andra är nystartade. Omkring 200 medlingar har hittills genomförts inom ramen för försöksverksamheten. Försöksverksamheten inleddes under hösten 1998 och skall pågå ett år.

Familjerådslag

Familjerådslag är en metod för att hjälpa ungdomar och deras familjer att engagera sig i och ta ansvar för vad som skall hända när ung-

domarna begått brott. Ungdomarnas egna nätverk dvs. familjen och andra närstående aktiveras för att hjälpa de unga att komma vidare i sina liv. Den som utsatts för brottet kan, om han eller hon så vill, delta i familjerådslaget och ge sin bild av hur det var att utsättas för brottet samt lämna förslag på gottgörelse. Målsättningen med ett familje rådslag är att den unge skall ta ansvar för sin gärning och gottgöra brottsoffret samt att familjen tillsammans med den unge skall upprätta en handlingsplan för framtiden

Hittills har 23 familjerådslag genomförts inom försöksverksamheten. Det har i samtliga fall rört sig om pojkar i åldern 14–17 år. Brotten har varit skadegörelse, stöld, biltillgrepp, olaga hot, misshandel, rån och ringa narkotikabrott. I nio av rådslagen har brottsoffret deltagit. Fyra av rådslagen genomfördes innan åklagaren fattade beslut i åtalsfrågan. Två genomfördes efter beslut om åtal men innan tingsrättsförhandlingen. I de övriga fallen hölls rådslagen efter beslut om åtalsunderlåtelse eller efter tingsrätts förhandlingen. I de fyra fall där rådslaget genomfördes innan åklagaren fattat beslut åtalsfrågan fick åklagaren ta del av socialtjänstens utredning och familjens handlingsplan. I samtliga fall beslutade åklagaren därefter om åtalsunderlåtelse. I de fall där rådslaget genomfördes innan tingsrättsförhandlingen dömdes den unge till vård inom socialtjänsten med familjens handlingsplan som vårdplan.

I de kommuner där det sedan tidigare har funnits ett utvecklat samarbete mellan polis och socialtjänst har det varit lättare att komma igång med verksamheten. Poliserna är positiva till att medverka som informatörer i familjerådslagen. De åklagare och domare som tagit del av familjernas handlingsplaner har också varit positiva.

Det finns ett stort intresse för familjerådslag som metod både från kommuner, politiker, journalister och enskilda. Det finns också ett intresse hos våra skandinaviska grannar som uttryckt önskemål om att få följa arbetet.

3.3 Kunskap och kompetens i det lokala arbetet

En grundläggande förutsättning för att det lokala brottsförebyggande arbetet skall ha möjlighet att bli framgångsrikt är att kunskapen om brottsprevention och därmed sammanhängande frågor ökar. De kommunala företrädaarna angav i enkätundersökningen 1996 att det fanns ett stort behov av att öka kunskapen inom detta område. Kommittén har på olika sätt arbetat för att möta detta behov.

3.3.1 Utbildning

Stora satsningar har under de senaste två åren gjorts när det gäller utbildning och information om brottsförebyggande frågor. Framför allt har det skett genom lokala utbildningsinsatser som kommittén finansierat. Utbildningarna har oftast handlat om att ge grundläggande kunskaper i brottsprevention. Syftet har varit att skapa en gemensam kunskapsplattform för de lokala aktörerna. Man har också genomfört riktade utbildningsinsatser till t.ex. föräldrar, grupper av ungdomar, föreningsaktiva, fastighetsägare m.fl. En del projekt har dessutom arbetat med informations- och upptaktsmöten riktade till allmänheten. Ett stort antal människor har genom dessa utbildningsinsatser fått ökade kunskaper om brottsförebyggande arbete.

Behovet av grundläggande utbildning är dock långt ifrån täckt. Allt fler människor involveras i det brottsförebyggande arbetet vilket ökar behovet av utbildning. Kommunerna eftersträvar i första hand att anordna utbildning på hemmaplan. Brist på kvalificerade föreläsare och avsaknaden av svensk litteratur som stöd för utbildningsinsatserna försvårar möjligheterna att genomföra lokala utbildningar med hög kvalitet.

Projektledarna bedömer att det finns ett fortsatt stort behov av kortare introduktionsutbildningar som bl.a. belyser kriminalitetens orsaker och vad som kan göras för att förebygga brott. Såväl social som situationell prevention bör ingå. Utbildning som avser kartläggningsarbete samt uppföljnings- och utvärderingsarbete är andra viktiga områden som anges.

Akademisk utbildning

För att utveckla det brottsförebyggande arbetet behöver de lokala aktörerna möjligheter att skaffa sig fördjupade kunskaper. Kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet fick därför i uppdrag att ta fram en pilotutbildning i lokalt brottsförebyggande arbete omfattande 20 akademiska poäng.

Utbildningen som slutfördes under våren 1998 fick ett mycket positivt betyg av deltagarna. Flera av dessa arbetar i dag som projektledare för regionala projekt eller utbildar kollegor i brottsprevention.

Att det finns ett fortsatt behov av utbildning om brottsförebyggande arbete på högskolenivå var de som deltog i kursen i princip eniga om. Många av kursdeltagarna påpekade i utvärderingen att representanter för de viktigaste lokala aktörerna, som politiker, kommunala tjänstemän och poliser, tillsammans bör genomgå en utbildning av detta slag. En svårighet med utbildningar som vänder sig till redan yrkesverksamma är möjligheten att kombinera krävande studier med ordinarie arbete. Flera

av deltagarna hade problem att få tillräcklig avlastning i sitt arbete för att hinna med studierna. Framför allt gällde detta för vissa av de deltagande poliserna. Många ansåg också att den omfattande engelska litteraturen försvårade studierna och att förståelsen skulle öka väsentligt med mer svensk litteratur. Några av de deltagande poliserna ansåg att de kunskaper som kursen gett visserligen var praktiskt användbara i deras ordinarie arbete men att det fanns problem i organisationen som gjorde att man kanske inte skulle få utrymme att använda dessa kunskaper.

Många av de lokala projektledarna anser att det finns ett behov av högskoleutbildning på området. Flera föreslår att kurser omfattande 10 högskolepoäng anordnas på distans eller på högskolor runt om i landet. Några anger att behov finns men att ekonomin är ett problem. Man har inte råd. Ett förslag som framförs är att man på regional nivå utbildar personer som kan fungera som lärare för kommunerna.

BRÅ har i samarbete med Kriminologiska institutionen tagit fram en högre akademisk utbildning i tillämpad kriminologi som startar under våren 1999. Utbildningen omfattar 40 akademiska poäng och bedrivs under två år på halvfart. Efter en gemensam introduktionskurs får deltagarna välja en av tre inriktningar: Samhälle, individ och brott, Lokalt brottsförebyggande arbete eller Polisen i samhället. Utbildningen riktar sig i första hand till anställda inom rättsväsendet. Också andra yrkesgrupper som behandlingspersonal inom ungdomsvård och psykiatri, socialsekreterare eller personer verksamma inom lokala brottsförebyggande projekt kan söka. Kursavgiften är 34 000 kr per deltagare.

Erfarenhetsutbyte/Nätverk

Vid den träff kommittén anordnade med lokala och regionala projektledare framfördes att det fanns ett behov av mer regelbundna erfarenhetsutbyten på regional och nationell nivå. Att lära av varandra sågs som en viktig del av kunskapsuppbyggnaden. Den förteckning över kontaktpersoner för det brottsförebyggande arbetet som kommittén sände ut till kommunerna hösten 1998 syftade till att underlätta ett nätverksbyggande på området.

3.3.2 Information och material

Det är framför allt bra svensk litteratur och kontinuerlig information om pågående brottsförebyggande arbete som efterfrågas från de som arbetar lokalt med brottsförebyggande frågor. För dem har nyhetsbrevet Loopen blivit en viktig informationskälla, vilket framgått av kontakter

med projektledare och andra. Reportageboken Steget före och det kunskapsmaterial som sänts ut till kommuner och närpolis har också uppskattats av många. Den tips och idébok för brottsförebyggare som BRÅ nu färdigställer kommer att innehålla material som länge efterfrågats i det praktiska arbetet.

Statistik

Kriminalstatistiken är en viktig informationskälla för de lokala brottsförebyggarna. Dess tillförlitlighet, utformning och tillgänglighet är därför av stort intresse. Att kriminalstatistik finns att tillgå på kommun- och länsnivå är viktigt för att få en bild av den lokala brottsligheten. Från och med 1996 tar BRÅ fram anmälningstatistik på kommunnivå. Bristerna i kodningen/rapporteringen har då visat sig. En del anmälningar saknar kommunkod, vilket medför att det uppstår en restpost som inte kan fördelas till någon kommun.

Det pågår nu ett utvecklingsarbete inom BRÅ som syftar till att utveckla lösningar för en snabbare och enklare åtkomst av rättsstatistik. Uttaget av statistikuppgifter skall kunna anpassas efter användarens speciella frågeställning. I utvecklingsarbetet prioriteras särskilt tillgång till lokal brottsstatistik. De lokala aktörerna skall ges en aktuell och överskådlig bild av brottslighetens fördelning, struktur och utveckling över tid inom det egna området.

Satellitkonferensen

Satellitkonferensen om brottsförebyggande arbete gav många positiva effekter. Kommittén har bl.a. genom kontakter med de regionala arrangörerna kunnat konstatera att konferensen på många håll blivit ett avstamp för fortsatta aktiviteter på det brottsförebyggande området. I flera län har man beslutat att genomföra länsövergripande brottsförebyggande projekt till stöd för utvecklingen av det lokala arbetet. I andra län har länspolismästarna beslutat att polisen aktivt skall verka för bildandet av lokala brottsförebyggande råd i respektive läns kommuner. Kommittén har också kunnat notera att den videokassett av konferensen som sändes ut till kommunerna av många används för utbildningsändamål.

3.3.3 Forsknings- och utvecklingsarbete

Att lokala brottsförebyggande projekt läggs upp på ett sådant sätt att effekterna av verksamheten kan utvärderas är viktigt. Kommittén har därför i sina diskussioner med sökande lyft fram vikten av att redan inledningsvis planera hur uppföljning och utvärdering skall gå till. Naturligtvis har kraven på utvärdering måst ställas i proportion till det ekonomiska stöd som beviljas. En väldokumenterad verksamhet är en av förutsättningarna för att en extern utvärdering skall vara möjlig att göra i efterhand. De som beviljats ekonomiskt stöd har därför fått förbinda sig att dokumentera verksamheten väl och att inge skriftliga rapporter till kommittén eller till BRÅ.

I en femtedel av de ansökningar som beviljats ekonomiskt stöd finns någon form av forskningsanknytning angiven. I regel rör det sig om kontakter med närliggande högskola/universitet, forskare från Polis-högskolan eller BRÅ. Forskarnas medverkan avser oftast utvärderingar och olika former av stöd i kartlägningsarbetet som trygghetsundersökningar eller elevundersökningar.

Projektledarna anser att de främsta hindren för anlitan- de av forskare är bristande ekonomi och avsaknad av kanaler för kontakter med högskolorna. Man har inte kunskap om vilka forskare som har intresse för frågorna eller som någon uttrycker det "Att bara få tag i en professor eller forskare kräver en anse- nlig tid." Det är framför allt de mindre kommunerna som tycks ha problem med vart de skall vända sig, men också från Brottsförebyggande Centrum i Stockholm påtalas att de lokala projekten i Stockholmsområdet har svårt att veta vilken institution man skall vända sig till och vem man skall tala med.

Annat som kan vara hindrande är att forskarna och de som företräder projekten kan ha olika intressen. De senare vill ha konkret nytta av forskningsinsatsen i det praktiska arbetet medan forskarna sätter den akademiska nyttan främst. Följande kommentarer från företrädare för projekten och andra praktiskt verksamma belyser problematiken: "Avståndet mellan forskare och praktiker är stort. Vi talar inte samma språk och har bristande förståelse för varandras yrkesroller." "Forskarens alster upplevs ofta som tunga och svår- begripliga för praktiker." "När det gäller oss saknar vi ett genuint intresse från Högskolan, trots att vi skickat signaler om samarbete."

Några av projektledarna anser att regionala aktörer som polismyn- digheter och kommunförbund skulle kunna hjälpa till att etablera kontakter och bidra till att en ökad samverkan mellan forskare och lokala projekt kommer till stånd. Någon form av kontaktperson/ koordinator anger man som en tänkbar lösning. Annat som föreslås är ökad information om vilken hjälp som lokala projekt kan få samt

information om kontaktpersoner på universitet och högskolor runt om i landet.

Överläggningar med företrädare för högskolor och universitet

Överläggningarna syftade bl.a. till att bidra till intensivare kontakter mellan forskare och praktiker och till att diskutera vad som kan göras för att stimulera till ökad forskningsaktivitet på fler platser runt om i landet kring brottsförebyggande arbete.

De närvarande forskarna verkade ganska eniga om problembilden. Kunskapsnivån i det lokala arbetet är generellt sett låg. Brister finns i den lokala styrningen och samordningen av arbetet samt i strukturen för detta. Aktörerna på området har bristfälliga kunskaper både när det gäller brottsprevention och metodfrågor. Mät- och uppföljningssystemen för det brottsförebyggande arbetet är bristfälliga. Resurser och kunskap saknas när det gäller att genomföra undersökningar t.ex. trygghetsmätningar och analysera dessa i kartläggningsarbetet. Externa utvärderingar av arbetet görs mycket sällan.

Forskarna ansåg att det behövs forskarstöd både för utvecklingen av projekten och för utvärderingen av dem. Man nämnde att ett problem i detta sammanhang är att det finns få kriminologer och att tillväxten är liten. Det finns t.ex. bara en kriminologisk institution i landet. Forskarna ansåg att den geografiska koncentrationen av kompetens till Stockholmsområdet är bekymmersam i perspektivet att projekt över hela landet bör ha möjlighet att få forskarstöd som också innefattar kriminologisk kompetens.

Även forskarna ansåg att de olika perspektiven ibland skapar problem. Forskare ställer andra frågor än praktiker och är intresserade av att se samband och förstå mekanismerna bakom olika skeenden. Praktikerna är mer inriktade på olika grupper med problem och vad de kan göra för dem. Man ansåg att en satsning på kvalificerad utbildning riktad direkt till de verksamma i kommunerna kanske skulle kunna minska de diskussioner om "vems projektet är" som ibland uppstår. Både praktiker och forskare skulle då få bättre möjlighet att behålla sina olika perspektiv på frågorna.

Det fanns ett intresse hos de församlade forskarna att medverka i utvecklingen av det lokala brottsförebyggande arbetet. De ansåg sig bl.a. kunna bidra till att öka kunskaperna hos de lokala aktörerna och till att relevant information samlas in. De var också intresserade av att initiera försöksprojekt och medverka i utvärderingar av lokala projekt.

Forskarna ansåg att fler kunskapscentra för denna typ av frågor måste växa fram i landet för att stimulera forskningen på området och att dessa bör byggas upp inom ramen för befintliga strukturer kring dem

som redan tidigare genom sin forskning och på andra sätt visat intresse för området. De föreslog en bred tvärvetenskaplig inriktning som omfattar både social och situationell brottsbrevention och framhöll att utvärderingsforskning bör ses som en central uppgift för dessa centra.

Många betonade att de existerande resurserna måste utnyttjas bättre och att en kartläggning bör göras av vilka institutioner och forskare som är intresserade av dessa frågor. Att bistå lokala projekt skulle enligt forskarna kunna vara en lämplig uppgift för studenter på C- och D-nivå. Man ansåg att samarbetet mellan högskolorna/universiteten och BRÅ måste utvecklas t.ex. när det gäller förmedlandet av lämpliga uppdrag till studenter och utvecklandet av arbetsmetoder på området. Man framhöll att det inte finns någon principiell skillnad mellan det socialt förebyggande arbetet och det socialt brottsförebyggande arbetet när det gäller forskningsmetoder. Forskarna ansåg därför att insatserna på dessa områden bör samordnas bättre t.ex. när det gäller de nätverk som finns.

3.4 Internationellt samarbete

Insikten om att rättsväsendet inte ensamt kan minska brottsligheten och öka tryggheten har vuxit sig stark också i många länder utanför Sverige. Betydelsen av brottsförebyggande insatser utanför den snäva kriminalpolitikens ram understryks därför i allt fler länder. I likhet med Sverige betonas att det är i ett brett samarbete mellan olika grupper i lokalsamhället som det mest effektiva arbetet kan komma till stånd.

Under 1990-talet har en serie av konferenser om brottsförebyggande arbete arrangerats av EU-länder. Den första i raden tog plats i Sverige 1996. Därefter har Irland, Holland och nu senast Storbritannien stått för värdskapet. Ett resultat från konferenserna var bildandet av ett nätverk av brottsförebyggande experter. Var och en av medlemsländerna har utsett en kontaktpunkt som skall fungera som en första instans för frågor m.m. från andra medlemsländer. BRÅ är kontaktpunkt för Sverige.

Nätverket av brottsförebyggande experter anordnar möten i olika frågor och rapporterar sin verksamhet till Polissamarbetsgruppen inom EU. För närvarande pågår ett samarbetsprojekt inom nätverket som syftar till att sammanställa goda erfarenheter av brottsförebyggande insatser, dvs. att producera en best practices manual.

Sverige anordnade under år 1998 ett seminarium inom nätverkets ram som behandlade ett resolutionsförslag (Elements of responsible crime prevention: Standards and norms) som planeras att läggas fram i FN.

Fyra av länderna inom EU deltog under år 1998 i den europeiska brottsförebyggande tävlingen (European Crime Prevention Award). Var och en av länderna hade nominerat fem projekt som presenterades vid en ceremoni i London. Eftersom ett av de svenska bidragen (Rinkebyskolan) vann tävlingen är det Sverige som står som värd för 1999 års tävling. Det kan förmodas att betydligt fler länder kommer att delta i årets tävling. De svenska nomineringarna skall tas fram via en nationell tävling som arrangeras av BRÅ.

4 Förslag och synpunkter vad gäller det fortsatta brottsförebyggande arbetet

I det avslutande kapitlet lämnas förslag och synpunkter vad gäller det fortsatta brottsförebyggande arbetet. Kommittén har vid sina överväganden försökt utgå från den lokala nivåns perspektiv.

4.1 Allmänna utgångspunkter

De gångna två åren har inneburit ett stort steg framåt för det brottsförebyggande arbetet. Det är glädjande att allt fler kommuner nu axlar uppgiften att samla de lokala krafterna för att förhindra brott och att många väljer att inrätta lokala brottsförebyggande råd efter den modell som beskrivs i det nationella brottsförebyggande programmet. Positivt är också att arbetet i högre grad än tidigare inriktas på situationella åtgärder. Detta ökar möjligheterna till förhållandevis snabba och positiva resultat vilket är en viktig förutsättning för att hålla engagemanget levande. Kommunerna anlägger nu en helhetssyn på problemen och börjar se motverkande av brott som en del i det allmänna säkerhetsarbetet. De tankegångar som ligger till grund för kommunal riskhantering är ett bra och för framtiden intressant exempel på detta.

Utvecklingen inger förhoppningar om att det på sikt skall gå att åstadkomma ett trendbrott som innebär minskad brottslighet och ökad trygghet. Vi befinner oss dock fortfarande i ett uppbyggnadsskede. För att den positiva utvecklingen inte skall brytas krävs från nationell nivå ett fortsatt, samlat och tydligt stöd såväl ekonomiskt som kunskapsmässigt. På det lokala planet kan kommunerna och polisen ge förutsättningar för ett kraftfullt och åtgärdsinriktat lokalt arbete.

Det är på frivillig grund som det nu växer fram ett mer strukturerat brottsförebyggande arbete. Frågan om att via lagstiftningen inrätta lokala eller regionala samordningsorgan på området har därmed förlorat sin aktualitet.

4.2 Lokalt brottsförebyggande arbete

I detta avsnitt anges vissa utgångspunkter för det fortsatta lokala arbetet. Här tas också upp frågor om hur kommunerna och polisen kan bidra till att utveckla det lokala arbetet samt den nationella nivåns stöd till arbetet.

4.2.1 Utgångspunkter för det fortsatta lokala arbetet

För de organisationer som nu bildas gäller att utveckla arbetet med lokala problem- och resursinventeringar, att tydliggöra prioriteringarna, att omsätta programmen i konkreta brottsförebyggande åtgärder, att följa upp verksamheten samt att vidareutveckla den på grundval av gjorda erfarenheter. Vägledande för det fortsatta arbetet kan vara att:

- Strategi, prioriteringar och åtgärder bestäms utifrån lokala problem- och resursinventeringar och i samråd mellan inblandade parter.
- Stor vikt läggs vid problem- och resursinventeringarna.
- Det medborgerliga engagemanget betonas i högre utsträckning. Planering och genomförande av åtgärder genomförs så långt som möjligt i samråd och tillsammans med dem som berörs av åtgärder. Grannsamverkan, självförvaltning och kooperativt arbete som syftar till att öka tryggheten och trivseln i bostadsområdena uppmuntras.
- De brottsförebyggande programmen ges ökad konkretion. I programmen anges där så är möjligt bl.a. vem som skall lösa uppgiften, inom vilken tid den skall lösas och vilka resurser som avsätts för ändamålet. I programmen anges också hur uppföljningen skall gå till och vilka utvärderingsinsatser som kommer att vidtas. I programmen tas in organisationernas policy inom principiellt viktiga områden som t.ex. den fysiska översikts- och detaljplaneringen eller frågor om serveringstillstånd.
- Konkreta handlingsplaner görs upp i nära anslutning till att programmen utarbetas. De lokala organisationerna ser till att de uppgjorda programmen och handlingsplanerna fullföljs.
- De lokala organisationerna ges ökad tyngd och status. De lokala brottsförebyggande råden eller motsvarande organisationer ges

status som remissinstans inom kommunen i frågor av väsentligt intresse för det brottsförebyggande arbetet.

- Det avsätts tillräckliga personella och andra resurser för att lösa de uppgifter som läggs på de lokala organisationerna. De som anförtros uppgiften att samordna arbetet ges ett tydligt uppdrag och ledningens fulla stöd för sitt arbete.

4.2.2 Kommunernas möjligheter att bidra till ett mer utvecklat lokalt arbete

En förutsättning för att det brottsförebyggande arbetet skall utvecklas på ett bra sätt är att det tydligt prioriteras av kommunerna. Kommunerna bör sträva efter att samordna det brottsförebyggande arbetet med det alkohol- och drogförebyggande arbetet. Kommunerna bör i större utsträckning än i dag engagera skolans personal i det brottsförebyggande arbetet. Det är också angeläget att kommunerna utvecklar nya metoder för arbetet med unga lagöverträdare. Kommunerna bör i större utsträckning beakta de brottsförebyggande aspekterna i stads- och bebyggelseplaneringen. Kommittén föreslår att Boverket ges i uppdrag att genom fortsatt informations- och kunskapsspridning stimulera och stödja kommunernas arbete på området.

Den politiska ledningens roll

Den bild kommittén fått av det lokala arbetet visar att det är den politiska ledningen inom kommunen som på det lokala planet har störst möjlighet att påverka kraften och intensiteten i det brottsförebyggande arbetet. En förutsättning för att verksamheten skall utvecklas på ett bra sätt är i regel att kommunfullmäktige tar de övergripande besluten, att kommunalråd och andra politiker personligen engagerar sig i arbetet och att resurser avsätts för arbetet.

Samordning av det brottsförebyggande arbetet och det alkohol- och drogförebyggande arbetet

Det finns en nära koppling mellan brottsförebyggande arbete och alkohol- och drogförebyggande arbete. Kommunerna, men även andra lokala aktörer, ser det alkohol- och drogförebyggande arbetet som en central del i den brottsförebyggande verksamheten. En del kommuner bygger stora delar av sina brottsförebyggande program på åtgärder som syftar till att minska det alkohol- och drogmisshandling som kan relateras till brott. Kommittén anser därför att det är av stor vikt att man på lokal nivå diskuterar relationen mellan det förebyggande arbetet på dessa områden och i möjligaste mån samordnar insatserna.

Utveckling av nya metoder för arbetet med unga lagöverträdare

I förarbetena till de ändringar som genomfördes i socialtjänstlagen den 1 januari 1998 framhålls att det är viktigt med tidiga insatser i syfte att förhindra eller i vart fall begränsa en ogynnsam utveckling hos barn och ungdomar och att arbetet med att utveckla vård och behandling av unga som kommit in i en kriminell utveckling är av stor betydelse. Det slås också fast att när ungdomar begår brott skall samhället snabbt ingripa med tydliga, konsekventa och konkreta åtgärder varvid betonas att huvudansvaret för dessa åtgärder ligger på socialtjänsten (prop. 1996/97:124 s. 54).

Det är viktigt att nya metoder utvecklas för arbetet med unga lagöverträdare. De principer som angivits i det återgivna uttalandet ur förarbetena till ändringarna i socialtjänstlagen bör vara vägledande för detta arbete. Resultatet och utvärderingarna av försöksverksamheterna med medling och familjerådslag för unga brottslingar och det därpå följande analysarbetet kan antas ge väsentliga bidrag till utvecklingen av nya adekvata metoder för arbetet.

Skolans roll i det brottsförebyggande arbetet

Skolan är, vid sidan av familjen, den kanske viktigaste arenan för brottsförebyggande insatser. Det är den enda samhällsinstitution där alla, oavsett bakgrund, intressen eller värderingar under längre tid vistas under gemensamma former och med gemensamma normer för den dagliga verksamheten. Skolan har stora möjligheter att ge barn och ungdomar förutsättningar för en positiv social integrering i samhället vilket i grunden har brottsförebyggande effekter.

Genom läroplanernas och kursplanernas mål ges goda förutsättningar för ett aktivt brottsförebyggande arbete. Styrdokumenten fastslår att skolan inom ramen för sitt uppdrag har en viktig roll som norm och värdeförmedlare och för att hjälpa eleverna till en god social kompetens. Vilken omfattning och kvalitet detta arbete får avgörs i praktiken av skolledare och lärare. För att skolans roll i det brottsförebyggande arbetet skall förtydligas och utvecklas behöver lärare och övrig personal få fortbildning i brottsprevention.

Den genomgång som gjorts av tillgången på lämpligt undervisningsmaterial för skolan om normer och värderingar och de rättsprinciper det svenska samhället vilar på ger en varierad bild. När det gäller undervisningsmaterial om normer och värderingar finns en hel del särskilt material framtaget. Dessutom behandlas normer, värderingar, moral och etik i basläromedel för religionsundervisningen. Minst material finns för de små barnen. Det finns också en hel del pedagogisk litteratur för lärare inom detta område. När det gäller material om de rättsprinciper som det svenska samhället vilar på återfinns detta framförallt i basläromedlen om samhällskunskap. Därutöver finns några få specialinriktade böcker för vissa gymnasiekurser. De avsnitt som behandlar lag och rätt varierar mycket i omfattning och utformning. Det finns inget material som tar sin utgångspunkt i ett brottsförebyggande perspektiv. För att bistå skolan i utvecklingen av den brottsförebyggande rollen bör material utvecklas som underlättar integreringen av de brottsförebyggande aspekterna i undervisningen inom olika ämnen.

Förskolan och skolan har unika möjligheter att på ett naturligt sätt skapa goda kontakter med föräldrar till alla barn och ungdomar. Funktionen som naturlig mötesplats för föräldrar bör utvecklas. Också anknytningen mellan skola och närsamhälle i övrigt behöver utvecklas.

Många av de brott som ungdomar begår inträffar på skolan eller på andra platser men under skoltid. Skolan har goda möjligheter att bidra på den situationella preventionens område t.ex. genom att utöva en god tillsyn över elevernas aktiviteter under raster och håltimmar. Skolorna är idag skyldiga att ha ett handlingsprogram för att förebygga och motverka alla former av kränkande behandling som mobbning och rasistiska beteenden bland elever och anställda. Skolorna bör på liknande sätt utveckla metoder för att förebygga och motverka skolk.

Brottsförebyggande åtgärder i samhällsplaneringen

Kommunernas roll som brottsförebyggare när det gäller utformningen av den fysiska miljön har blivit tydligare. I Boverkets rapport *Brott, bebyggelse och planering* (Boverket 1998) finns en utförlig redovisning av vilka möjligheter som står kommunerna till buds på området. Av rapporten framgår att kommunerna inom ramen för gällande lagstiftning kan beakta de brottsförebyggande aspekterna såväl i översiktsplaner och detaljplaner som i enskilda ärenden om tillstånd och kontroll. En grundläggande förutsättning är att kommunerna gör policyuttalanden i sina översiktsplaner.

Utformningen av den fysiska miljön kan ha stor betydelse för förekomsten av brott. Det är viktigt att vi inte skapar miljöer som inbjuder till brott. Det gäller såväl på allmänna platser som i våra bostadsområden. Kommunerna bör därför utnyttja de möjligheter som finns att beakta de brottsförebyggande aspekterna vid utformningen av den fysiska miljön.

I takt med att det brottsförebyggande arbetet utvecklas har kommunerna nu börjat uppmärksamma dessa frågor. Det är ett nytt och komplicerat arbetsområde där många olika intressen skall balanseras. Kommunernas roll är därför svår. De lokala brottsförebyggande organisationerna kan på det lokala planet spela en viktig roll för att ge genomslag för frågorna. Det krävs också ett tydligt stöd från central nivå. Det är angeläget att Boverket fortsätter att aktivt sprida kunskaper på området. Det krävs bl.a. riktade informationsinsatser till alla landets kommuner. Det behövs ett informations- och kunskapsmaterial anpassat efter svenska förhållanden. Detta kan med fördel bestå av handböcker och checklistor av det slag som omnämns i Boverkets rapport. Kommittén föreslår att Boverket ges i uppgift att genom fortsatt informations- och kunskapsspridning stimulera och stödja kommunernas arbete på området.

4.2.3 Polisens möjligheter att bidra till ett mer utvecklat lokalt arbete

Utan ett tydligt och aktivt stöd från polisen kan ett effektivt lokalt brottsförebyggande arbete inte komma till stånd. Polisen bör bl.a. svara för att kommunerna får tillgång till nödvändigt statistiskt material om brottsligheten och brottsutvecklingen. Polisen bör också ta aktiv del i analysarbetet. Det är viktigt att polisens uppgifter i det brottsförebyggande arbetet preciseras. Kommunerna bör även i fortsättningen ges möjlighet att påverka den lokala styrningen av polisen.

Polisens stöd till det lokala brottsförebyggande arbetet

Utan ett tydligt och aktivt stöd från polisen kan ett effektivt lokalt brottsförebyggande arbete inte komma till stånd. Polisen bör bl.a. ge ett aktivt stöd till arbetet med att ta fram lokala problembilder. Polisen bör därvid svara för att kommunerna får tillgång till nödvändigt statistiskt material om brottsligheten och brottsutvecklingen. Polisen bör också ta aktiv del i analysarbetet. Det är polisen som har den bästa kunskapen om brottsligheten och lagöverträdarna.

Utökade möjligheter att precisera polisens arbetsuppgifter i det brottsförebyggande arbetet

En ständigt diskuterad fråga gäller vilka konkreta uppgifter polisen bör svara för i det brottsförebyggande arbetet. Lagstiftningen ger inte något klart besked på denna punkt. Av intresse är därför att Rikspolisstyrelsen fr.o.m. den 1 januari 1999 bemyndigats att precisera statsmakernas ambitioner för polisverksamheten vad gäller utvecklingen och förbättringen av det brottsförebyggande arbetet. Rikspolisstyrelsen har i kompletterande planeringsförutsättningar för år 1999 slagit fast att det är viktigt att polismyndigheterna intar en aktiv och pådrivande roll i det lokala brottsförebyggande arbetet och att detta arbete skall kännetecknas av polisiär relevans och systematiska problemanalyser. Rikspolisstyrelsen nämner att styrelsens roll när det gäller att utveckla och precisera statsmakernas mål kommer att bli tydligare under verksamhetsåret 2000.

Kommittén ser det som självklart att samtliga polismyndigheter fullt ut stöttar kommunernas ansträngningar att bygga upp det lokala brottsförebyggande arbetet. Det finns nu möjligheter att närmare precisera

vilka uppgifter polisen skall svara för i det lokala arbetet. Kommittén anser att det är av stor vikt att dessa möjligheter tas till vara.

Det kommunala inflytandet över polisens verksamhet

Vid årsskiftet genomfördes ändringar i polislagen som gäller polisens styrsystem. Till grund för lagändringarna låg bl.a. Polisledningskommitténs betänkande Styrningen av polisen (SOU 1998:74). Genom lagändringarna upphörde Länsstyrelsens ansvar för polisverksamheten i länet. Polisstyrelsen skall i fortsättningen ensam ansvara för polisverksamheten i länet. I varje län skall bara finnas en polismyndighet. Regeringen skall utse ledamöterna i polisstyrelsen. Tidigare valdes styrelsens ledamöter, utom länspolismästaren och biträdande länspolismästaren, av kommunfullmäktige om polisdistriktet omfattade endast en kommun och annars av landstingsfullmäktige. Av förarbetena till de ändringar som genomfördes vid årsskiftet framgår att till ordförande i en polisstyrelse bör utses en person med bred politisk förankring i polis myndighetens område och att övriga ledamöter bör ha lokal förankring och en sammansättning som speglar de politiska styrkeförhållandena i myndighetens område i riksdagsvalet.

Polisstyrelsen får inrätta en eller flera polisenämnder för att under styrelsen leda polismyndigheten inom den eller de delar av polisdistriktet som styrelsen bestämmer. Möjligheten att inrätta polisenämnder infördes den 1 januari 1991 för att bredda den demokratiska basen i polisverksamheten genom att fler lekmän bereddes tillfälle att delta i berednings- och beslutsprocessen vid polismyndigheten. Enligt budgetpropositionen för 1999 utgiftsområde 4 Rättsväsendet bör det bara vara aktuellt att inrätta polisenämnder vid de stora polismyndigheterna (prop.1998/99:1 s. 55).

Det finns nu endast en polismyndighet i varje län. Samtidigt minskar antalet polisenämnder. Detta, sammantaget med att ledamöterna i polisstyrelserna nu utses på central nivå, innebär en risk för att det lokala inflytandet på polisverksamheten minskar. Särskilt kan minskningen av antalet polisenämnder gå ut över kommunernas möjligheter att påverka arbetet. Det är viktigt att kommunerna även i fortsättningen ges möjlighet att påverka den lokala styrningen av polisen. Minskar det kommunala inflytandet kan uppstå ett avstånd mellan polisen och de kommunala företrädarna som på sikt kan komma att gå ut över effektiviteten i det lokala brottsförebyggande arbetet.

4.2.4 Nationellt stöd till det lokala brottsförebyggande arbetet

Det är av avgörande betydelse för det brottsförebyggande arbetet att möjligheterna till ekonomiskt stöd kvarstår ytterligare en tid. Möjligheten att få startbidrag inom ramen för detta stöd bör finnas kvar. Regionala projekt som syftar till att stödja uppbyggnaden av det lokala arbetet bör också fortsättningsvis kunna få stöd. Storstädernas mest utsatta områden bör prioriteras. Det behövs bättre information om de stödformer som finns för brottsförebyggande arbete och närliggande områden.

BRÅ har tagit över kommitténs uppgift att fördela ekonomiskt stöd till brottsförebyggande arbete och disponerar för detta ändamål 7,2 miljoner kr under år 1999 och lika mycket under de kommande två åren.

Det brottsförebyggande arbetet befinner sig fortfarande i ett uppbyggnadsskede. Utan ett fortsatt ekonomiskt stöd finns en stor risk att det lokala arbetet stagnerar. Därför bör det finnas möjlighet att få ekonomiskt stöd ytterligare en tid. Kommittén anser det rimligt att ännu en tid stimulera det lokala arbetet med bidrag av startbidragsliknande karaktär. Eftersom bidraget är av generell karaktär ligger värdet främst i att det ger det lokala arbetet en allmän stimulans och uppmuntran.

Kommun- och polisledningarna i storstadsregionerna står inför en särskild utmaning när det gäller att bygga upp det brottsförebyggande arbetet. BRÅ har i statsbudgeten för år 1999 tilldelats särskilda medel – 10 miljoner kronor – för att stödja storstäderna i detta arbete. BRÅ kommer att satsa på projekt som syftar till att främja det lokala brottsförebyggande arbetet i storstädernas mest utsatta bostadsområden. BRÅ kommer inledningsvis att belysa de speciella förhållanden som hindrar eller försvårar lokala initiativ, samt söka former för att utveckla engagemang för det brottsförebyggande arbetet i bostadsområdena.

Även fortsättningsvis bör ekonomiskt stöd kunna utgå till regionala satsningar för att främja uppbyggnaden av det lokala arbetet. Erfarenheterna från projekten visar att den regionala nivån har viktiga funktioner att fylla när det gäller att inspirera och stödja det lokala arbetet. Polismyndigheterna i länen kan genom att lyfta fram närpolisens roll väsentligt påverka möjligheterna att åstadkomma ett långsiktigt, uthålligt och effektivt lokalt brottsförebyggande arbete. Det regionala stödet i kombination med ett ekonomiskt stöd verkar ha stor betydelse för utvecklingen i mindre eller medelstora orter.

Kraven på uppföljning och utvärdering måste skärpas i takt med att det brottsförebyggande arbetet utvecklas. BRÅ har den kunskap som krävs för att ta till vara de erfarenheter som står att vinna ur de projekt

som får ekonomiskt bidrag. Ett professionellt stöd förutsätter bl.a. möjlighet till extern utvärdering där projekten redan på planeringsstadiet kan få kvalificerad hjälp från kriminologer och andra.

Som flera gånger tidigare påpekats i denna rapport finns en nära koppling mellan det brottsförebyggande arbetet och det sociala arbetet, särskilt det förebyggande arbetet mot alkohol- och drogmissbruk. Inom det senare området finns ett stort utbud av organisationsstöd och projektbidrag i olika former och från olika aktörer på central nivå. Statskontoret konstaterar i sin rapport, *Samordning mot droger – kartläggning och skiss till ny myndighetsstruktur på alkohol- och narkotikaområdet* (Statskontoret 1998:22), att detta bl.a. leder till att informationsflödet uppifrån kommer från många olika håll, är svårtillgängligt och inte kan tillgodogöras fullt ut på fältet. Vidare att fördelningen av statliga medel är så splittrad att det är svårt för de lokala aktörerna att få överblick och framförhållning för sin planering.

Dessa problem gör sig nu också gällande för dem som söker stöd för satsningar på brottsförebyggande arbete. Detta får bl.a. till konsekvens att en del av de ansökningar om stöd till lokala projekt som BRÅ numera hanterar lika gärna kunde riktats till andra centrala myndigheter.

Informationen om de stödformer som finns för brottsförebyggande arbete och närallgande områden behöver förbättras. Ett sätt att förmedla sådana information är via Internet. På BRÅ:s webbplats finns t.ex. länkar till andra myndigheter som förmedlar stöd på området. Det finns dock ett behov av att ytterligare utveckla samordningen på området. Den samrådsgrupp kring lokalt brottsförebyggande arbete som BRÅ tagit initiativet till kan vara en lämplig plattform för diskussioner om hur ett sådant utvecklingsarbete kan läggas upp. Till gruppen har företrädare för centrala myndigheter, organisationer och universitetsinstitutioner bjudits in.

4.3 Kunskap och kompetens

Grundläggande för utvecklingen av det lokala brottsförebyggande arbetet är att de som skall involveras i arbetet och besluten har goda kunskaper på det brottspreventiva området. Kommittén har därför prioriterat projekt och åtgärder som syftar till att öka kunskaperna om brottsprevention. Den positiva utveckling som skett när det gäller utbyggnaden av det lokala brottsförebyggande arbetet medför ett ökat behov av kunskaper. Det faktum att allt fler tillägnar sig grundläggande kunskaper i brottsprevention genererar dessutom ett ökat intresse för fördjupade kunskaper.

4.3.1 Utbildning

Ett samordnat stöd på regional nivå kan underlätta för kommunerna att tillgodose behoven av kunskapsuppbyggnad, metodutveckling, erfarenhetsutbyte och kontakter med forskningsvärlden. Det finns ett fortsatt behov av brottsförebyggande utbildning på akademisk nivå.

Behovet av grundläggande utbildning på det brottspreventiva området kommer att öka allt eftersom fler människor involveras i brottsförebyggande arbete. För att stödja utvecklingen av det lokala brottsförebyggande arbetet är det viktigt att underlätta för den lokala nivån att få tillgång till kvalificerad grundläggande utbildning. Information om vilka kvalificerade föreläsare som finns att tillgå med en beskrivning av deras specialitéer vore ett sätt att öka kommunernas möjligheter att anordna bra grundläggande utbildning inom det brottspreventiva området.

I de län där det pågår länsövergripande brottsförebyggande projekt är det lokala arbetet som mest livaktigt och man har där också generellt sett kommit längre i utvecklingen av verksamheten. Det regionala stödet tycks alltså stimulera till en utveckling i önskad riktning. I dessa län finns i dag personer som arbetar med att ge de lokala brottsförebyggande råden hjälp med utbildning, kartläggning och problemanalys. Ett sådant regionalt stöd till utvecklingsarbete kan underlätta för kommunerna att tillgodose behoven av kunskapsuppbyggnad, metodutveckling, erfarenhetsutbyte och kontakter med forskningsvärlden.

Att fler kan få tillgång till fördjupade kunskaper om lokalt brottsförebyggande arbete genom den utbildningsinsats som nu görs av BRÅ och Kriminologiska institutionen ser kommittén som mycket värdefullt. Det är väsentligt att det finns utbildning på akademisk nivå som särskilt inriktar sig på brottsprevention. Många kommuner och enskilda arbetstagare kommer dock inte att anse sig ha möjligheter att avsätta de resurser som krävs, tidsmässigt och ekonomiskt för en så omfattande utbildning som 40 poäng.

Också mindre omfattande kurser på akademisk nivå behöver därför komma till stånd för att ge fler möjligheter till högskoleutbildning på detta område. Det är också viktigt att hitta flexibla lösningar som tillgodoser behovet av sådan utbildning för aktörer i alla kommuner oavsett geografisk belägenhet.

4.3.2 Information

Bra material och kontinuerlig information om brottsförebyggande frågor är viktigt för den lokala verksamheten. Information om vad som händer på departementet, på BRÅ, på universitet och högskolor, vilka skrifter och rapporter av intresse som publiceras och vilka konferenser som är på gång är av stort värde för den som skall driva de brottsförebyggande frågorna i en lokal samverkan. Viktigast är vad som händer nationellt men också internationellt arbete är av intresse. Det gäller bl.a. samarbetet inom EU på området och information om möjligheterna till EU-projekt och medel från EU för denna typ av verksamhet.

BRÅ:s satsning på information via Internet har förutsättningar att bli den samlade informations- och kunskapsbank som de lokala aktörerna behöver som stöd för sitt arbete. Vid sidan om utvecklandet av Internetjänsten pågår arbetet med att ta fram en tips- och idébok för lokala brottsförebyggare. Denna kommer att ge värdefullt stöd till de praktiskt verksamma. BRÅ kommer också att fortsätta utgivningen av nyhetsbrevet Loopen.

4.3.3 Lokala kartläggningar

På nationell nivå bör utformas modeller eller instrument som kan användas i det lokala kartlägningsarbetet. Det är angeläget att det utvecklingsarbete som pågår inom BRÅ med syfte att göra statistiken mera anpassad till den lokala nivåns behov, utvecklas vidare. Kvaliteten på kategoriseringen av brott vid inrapporteringen måste höjas så att tillförlitligheten i statistiken ökar.

En förutsättning för att ett problemorienterat lokalt brottsförebyggande arbete skall få avsedd effekt är att det bygger på en noggrann problem- och resursinventering. Görs inte detta är risken stor att felaktiga prioriteringar görs, att onödigt dubbelarbete uppstår och att fel åtgärder vidtas. Inventeringar och kartläggningar kan göras på många olika sätt och det är av stor betydelse att man väljer metoder och instrument som är väl avpassade för ändamålet.

Syftet med en kartläggning av den lokala problembilden kan vara flera. Att mäta befolkningens utsatthet för brott och hur trygga människor känner sig i bostadsområdena, i städernas centrumkärnor och i andra delar av en kommun, utgör en viktig utgångspunkt för prioriteringar i det brottsförebyggande arbetet. Vidare kan en analys av resultaten peka på vilka omständigheter som gör brott vanligt förekommande på en viss plats, i en viss grupp eller vid en viss tidpunkt.

Många gånger handlar det brottsförebyggande arbetet om att påverka och ändra på just dessa omständigheter.

Kartläggningen kan också användas för att tjäna som jämförelse vid en utvärdering av huruvida de åtgärder som vidtagits haft önskad effekt.

En kartläggning bör också innehålla en inventering av de brottsförebyggande resurser som finns i lokalsamhället. De aktörer som kan och vill bidra till att minska brottsligheten och öka tryggheten kan redan i kartlägningsarbetet involveras genom att de får tillfälle att ge sin bild av situationen. Här är det viktigt att också andra än polisen, kommunen och sådana mer eller mindre självskrivna aktörer kommer till tals. Erfarenheterna säger att en väl genomförd kartläggning av problem - bilden och av de resurser som finns i lokalsamhället, utgör en viktig bas för ett effektivt brottsförebyggande arbete.

Som det nu är varierar kvaliteten i det kartlägningsarbete som ligger till grund för besluten om åtgärder i det lokala arbetet. För att göra rätt val måste man ha kunskaper om vilka metoder som står till förfogande och vilka för- respektive nackdelar som är förenade med varje metod. Det finns ett stort behov av att öka kunskapen på detta område. Den handbok i lokalt brottsförebyggande arbete som håller på att utarbetas inom BRÅ kommer att fylla en viktig funktion på området. Den kommer att innehålla beskrivningar på hur arbetet kan läggas upp och tips på hur man konkret kan gå till väga i olika situationer.

Specifikt för problem- och resursinventeringar när det gäller brottsförebyggande arbete är tillgången på data som tar sikte på brottsligheten och brottsutvecklingen lokalt, regionalt och nationellt. Kommunernas svar på enkäten till dem tyder på att det allmänt sett i kommunerna finns ett intresse av kontinuerlig statistisk information om brott och brottsutvecklingen i kommunen. När det gäller de kommuner som tillsammans med andra lokala aktörer står i färd med att bygga upp ett lokalt brottsförebyggande av det slag som det nationella brottsförebyggande programmet tar sikte på är detta behov mycket påtagligt.

Från och med år 1996 finns officiell kriminalstatistik om anmälda brott på kommunnivå. Statistiken över anmälda brott omfattar alla händelser som anmälts som brott och blivit registrerade av polisen. Av stor betydelse för tillförlitligheten av statistiken är att de uppgifter som förs in i polisens datasystem för registrering av polisanmälningar, RAR (Rationell anmälningsrutin), så långt möjligt är exakta. Här finns i dag brister, bl.a. saknar över tio procent av anmälningarna s.k. kommunkod, vilket innebär att det inte finns uppgifter om i vilken kommun i länet som brotten begåtts. Kvaliteten på kategoriseringen av brott vid inrapporteringen måste höjas så att tillförlitligheten i statistiken ökar.

Det är angeläget att den officiella rättsstatistiken så långt möjligt tillgodoser de behov som finns bland de som lokalt arbetar med

brottsförebyggande arbete. Åtkomsten av lokal aktuell brottsstatistik är viktig. Det behövs snabbare och enklare lösningar än de som finns idag. Målsättningen bör vara att användarna kan få en aktuell och överskådlig bild av brottslighetens fördelning, struktur och utveckling över tid inom det egna lokala området.

Kriminalstatistiken på området bör därför utvecklas ytterligare för att möta den lokala nivåns behov av information. Den behöver också göras mer tillgänglig för jämförelser mellan kommuner genom utvecklande av nyckeltal. Det är angeläget att det arbete som pågår inom BRÅ med syfte att göra statistiken mera anpassad till den lokala nivåns behov, utvecklas vidare. Detsamma gäller det arbete som pågår inom RPS med att utveckla metoder för att kunna presentera brottslighetens geografiska fördelningen med hjälp av digitala kartor.

4.3.4 Forsknings- och utvecklingsarbete

För att förbättra det vetenskapliga stödet till metodutveckling, uppföljning, utvärdering och kvalitetsarbete inom den lokala brottsförebyggande verksamheten bör en långsiktig strategi utvecklas på nationell nivå. De lokala brottsförebyggande aktörerna behöver utveckla ett långsiktigt samarbete med universitet och högskolor inom den egna regionen. Det skulle kunna vara lämpligt att berörda forskningsråd gör en samlad beskrivning av den rådsfinansierade brottspreventiva forskning som pågår. Forskningens resultat behöver ges ökad spridning.

För att den brottsförebyggande verksamheten skall bli effektiv och framgångsrik måste den bygga på kunskap och beprövad erfarenhet. Det gäller kunskaper om brottsligheten, dess orsaker och konsekvenser, olika insatsers brottsförebyggande effektivitet etc. Det återstår fortfarande mycket att göra när det gäller att öka våra kunskaper på dessa områden. Systematisk utvärdering av lokala projekt bör därför komma till stånd i högre utsträckning än idag. Erfarenheterna från de senaste årens besparingar inom kommunal verksamhet visar att det ofta är svårt att hävda det förebyggande arbetet i ekonomiskt problematiska tider. Därför är det särskilt viktigt att förebyggande insatser utvärderas.

Utvärdering av brottsförebyggande åtgärder är komplicerat. Därför är det angeläget att de lokala projekten kan få tillgång till hjälp från professionella forskare. För att skapa bättre förutsättningar för bl.a. utvärderingar behövs också stöd när det gäller uppläggning av projekten, uppföljning och metodutveckling.

Det finns idag relativt få forskare som verkar inom det brottspreventiva fältet vilket kan begränsa de lokala projektens möjligheter att få tillgång till forskningsstöd. De förhållandevis höga kostnader som anlitande av etablerade forskare innebär samt bristande kunskap om var lämplig forskningskompetens finns är andra begränsande faktorer. Avsaknaden av upparbetade yrkesmässiga relationer mellan forskare och praktiker försvårar kommunikationen och förståelsen dem emellan.

Kan fler studenter på C- och D-nivå intresseras för att delta i lokala brottsförebyggande projekt skulle detta på sikt kunna bidra till fler forskare på området. Projekten skulle också få tillgång till forskningskompetens som de kanske annars inte skulle anse sig ha råd att anlita. För att underlätta en sådan utveckling behöver de lokala brottsförebyggande aktörerna satsa på att utveckla ett långsiktigt samarbete med universitet och högskolor inom den egna regionen.

För att stimulera utvecklandet av forskning inom det brottspreventiva fältet, så väl till omfattning som geografisk spridning, behöver nätverk utvecklas över landet mellan forskare som är intresserade av dessa frågor.

Det vetenskapliga stödet till metodutveckling, uppföljning, utvärdering och kvalitetsarbete i lokala brottsförebyggande verksamheter behöver förbättras. En långsiktig strategi för utveckling av sådant stöd bör tas fram på nationell nivå.

Det finns idag ingen samlad information om vilka forskningsprojekt, av betydelse för det brottsförebyggande området, som bedrivs. Det skulle kunna vara lämpligt att berörda forskningsråd gör en samlad beskrivning av den rådsfinansierade brottspreventiva forskning som pågår.

Resultaten från det forsknings- och utvecklingsarbete som pågår måste spridas på ett sådant sätt att de lokala projekten och andra intresserade enkelt kan ta del av dem. BRÅ gör redan idag ett betydande arbete på forskningsinformationens område. Myndigheten satsar nu på utveckla sin Internetbaserade information vilket ökar möjligheterna att på ett samlat och lättillgängligt sätt föra ut intressanta forskningsresultat. Det är angeläget att denna verksamhet får möjlighet att utvecklas till det informationsstöd som den lokala nivån behöver.

4.4 Särskilda frågor

I detta avsnitt diskuteras vad som kan göras inom det brottsförebyggande arbetet för att minska återfallen i brott samt näringslivets roll i det brottsförebyggande arbetet.

4.4.1 Återfallskriminella

De lokala brottsförebyggande organisationerna bör utveckla samarbetet med de lokala kriminalvårdsmyndigheterna. Det är viktigt att de också samarbetar närmare med de delar av frivillig sektorn som gör en insats på området, särskilt de organisationer som arbetar med frigivna från fängelse.

En relativt liten andel av alla brottslingar står för stor del av brottsligheten. Risken för den enskilde kriminella att återfalla i brottslighet är tyvärr stor. Samarbete mellan berörda myndigheter för att minska återfall i kriminalitet är därför en central uppgift för det brottsförebyggande arbetet.

De personer som är intagna i fängelser har oftast mycket allvarliga sociala problem. Deras situation vad gäller arbete, bostad, försörjning och missbruk är klart sämre än för befolkningen i övrigt. Många är också arbets- och bostadslösa i samband med frigivningen.

Risken för att återfalla i brott hänger samman med vilken social situation den frigivne kommer till. Desto bättre möjligheter vad gäller bostad, arbete, försörjning och hälsa desto större är chanserna till social återanpassning och rehabilitering.

Allt färre personer tas in i fängelse under senare år. Fängelsestraff har till viss del ersatts av elektronisk övervakning. Det måste självfallet betraktas som positivt att det går att finna former där allt fler personer kan avtjäna sina straff i andra former än inom fängelserna. Det är inte omöjligt att straff i öppna former kommer att öka i framtiden. Därigenom kan brottslingar straffas till en betydligt lägre kostnad och fängelsets negativa skadeverkningar kan också undvikas. Samtidigt ställer denna utveckling till viss del nya krav på samarbete och samsyn mellan berörda myndigheter.

Samhällets intresse av att den frigivne inte återgår till kriminell verksamhet kan i detta perspektiv inte tillvaratas endast av rättsväsendets myndigheter. Inte heller kan rättsväsendet ensamt svara för att genomföra de olika programmen för kriminalvård utanför anstalt. Detta innebär att såväl under verkställighetstiden – särskilt den som sker inom frivård – som efter verkställighetstiden är det kommunala ansvaret uppenbart.

Samarbete mellan kommun och kriminalvård utvecklas i flera kommuner på ett positivt sätt. Man genomför gemensamma insatser runt olika individer och i många fall inleds dessa redan under anstaltstiden. Däremot saknas i många fall ett mer övergripande samarbete mellan berörda aktörer för att minska återfallen i brott.

Det pågår också ett väl utvecklat arbete inom frivilligsektorn till stöd för personer med kriminell belastning. Även inom missbruksområdet finns en rad frivilligorganisationer av varierande slag med bl.a. denna målgrupp.

Det är däremot inte särskilt vanligt att de lokala brottsförebyggande råden involverar kriminalvården eller de nyssnämnda delarna av frivilligsektorn i det lokala brottsförebyggande arbetet.

Kommittén anser det viktigt att de lokala brottsförebyggande råden i större omfattning utvecklar sitt samarbete med de lokala kriminalvårdsmyndigheterna. Genom kriminalvårdens nya organisation, där anstaltsvården och frivården finns under ett och samma tak, har skapats goda förutsättningar för ett samarbete även i brottsförebyggande frågor. Det är också viktigt att de lokala råden utvecklar ett närmare samarbete med de delar av frivilligsektorn som gör en insats på området, särskilt de organisationer som arbetar med frigivna från fängelse.

4.4.2 Näringslivet och det brottsförebyggande arbetet

Kommittén föreslår att regeringen tar initiativ till överläggningar med näringslivet i frågor om brottsförebyggande arbete. Dessa bör ske branschvis. Det övergripande syftet bör vara att diskutera behovet av och formerna för ett näringslivsråd i dessa frågor. De centrala organisationerna bör höras om vilka behov som föreligger på lokal nivå och om deras och regeringens möjligheter att entusiasmera och på annat sätt påverka de lokala företagare föreningarna att delta i det brottsförebyggande arbetet.

Allmänna utgångspunkter

Många brott begås därför att de är alltför lätta att genomföra. Den brottsförebyggande strategin måste därför i dessa sammanhang vara att påverka de omständigheter och situationer som utnyttjas för att begå dem. Det handlar alltså om att göra det svårare, mindre lönsamt och mer riskfyllt att begå brott.

Samhällsutvecklingen har t.ex. inneburit att antalet varor som kan betraktas som stöldbegärliga inte bara blivit fler, utan i många fall har de, bl.a. i kraft av att de blivit mindre skrymmande och väger mindre, också blivit betydligt enklare att stjäla. Ett aktuellt exempel på detta är utvecklingen av datorerna. De nya betalmedel som används ger också upphov till ny brottslighet; bedrägerier med checkar och konto- och

kreditkort. Restaurangnäringen skapar ”tillfällen” till en stor del av det våld som begås i samhället, handelns exponering av stöldbegärliga varor bidrar till att butiksstölder blir lättare att begå. Exempelen skulle kunna göras många.

De kontrollkostnader som det allmänna har med anledning av sådan brottslighet är stora. Även näringslivet har betydande kostnader p.g.a. brottsligheten. Utländska undersökningar – och det finns inga skäl anta att situationen i t.ex. Holland på något avgörande sätt skulle skilja sig från den i Sverige – visar att uppemot hälften av de totala kostnader som den traditionella brottsligheten förorsakar, bärs av näringslivet. Näringslivet är således i högsta grad utsatt för brott.

Det finns således ett gemensamt intresse från regeringens och näringslivets sida att minska brottsligheten i samhället. Vid sidan av det konkreta intresset av att minska kostnaderna som är förenade med brottslighet och otrygghet i samhället, torde det finnas ett gemensamt intresse av att Sverige utomlands betraktas som ett land med låg brottslighet. Bilden av Sverige som ett stabilt och tryggt land är sannolikt en viktig del av den image många av de stora exportföretagen använder som argument – direkt eller indirekt – i sin marknadsföring. Att Sverige är ett land med låg brottslighet är vidare sannolikt också en förutsättning, i vart fall en komparativ fördel, för att Sverige skall uppfattas som ett intressant land för andra länders bolag att investera eller etablera sig i. En låg brottslighet är också viktigt för turistnäringen.

Motsvarande gemensamma intresse finns med säkerhet också på lokal nivå. I en rapport från Stockholms Handelskammare (1999:2, Minskad brottslighet i Stockholm – näringslivets roll, ansvar och krav) pekar man på att en minskad brottslighet i ett område är en förutsättning för ökad tillväxt för företagen. Hög brottslighet i ett område leder till mindre omsättning för både restauranger och butiker och kan leda till svårigheter att få företag att etablera sig där.

Erfarenheter från andra länder

Samarbete mellan näringslivet och det allmänna i brottsförebyggande och ibland också rent brottsbekämpande frågor är inte ovanligt i andra länder. I England finns en organisation – Crime Concern – som består av olika företag som gått samman för att sponsra olika brottsförebyggande projekt i landet. Den största delen av budgeten kommer från det privata näringslivet, men en del av budgeten (10–15%) kommer från regeringen. Ett trettiotal olika projekt runt om i landet bedrivs med

pengar från Crime Concern och det finns lokalkontor i flera olika städer runt om i landet.

I Holland har man sedan ett antal år den s.k. Plattformen, en sammanslutning av några av de större företagen i landet. Initiativet till den sammanslutningen togs av den nationella arbetsgivarförbundet. Plattformens främsta uppgifter är att

- analysera brottsligheten
- upprätta gemensamma prioriteringar
- förbättra säkerhet och brottsupplärning när det gäller brott mot företag
- initiera gemensamma program för att angripa prioriterade frågor.

Ordförande i den holländska Plattformen är justitieministern och vice ordförande är arbetsgivarförbundets president samt den statssekreterare i Justitiedepartementet som ansvarar för säkerhetsfrågor. Repräsentanterna för näringslivet kommer från styrelserna i större företag inom detaljhandeln, industrin, transport och kommunikation, bankväsendet och försäkringsbranschen. Dessutom finns det representation från fyra departement (justitie, inrikes, transport och handels), kommunerna, åklagarna, polisen samt säkerhetsbranschen. Den dagliga verksamheten sköts av en mindre exekutiv styrelse. Det senaste i utvecklingen är att det etablerats lokala brottsförebyggande Plattformar. Bakgrunden är att vissa former av samarbete arrangeras bäst på lokal nivå, t.ex. då aktiviteterna berör mindre företag.

Ett ökat intresse hos näringslivet

I det nationella programmet och i andra sammanhang pekas på att medvetenheten inom näringslivet om brottsförebyggande åtgärds effektivitet har ökat under senare år. Delar av näringslivet satsar relativt stora resurser på att förebygga angrepp mot de egna systemen eller varorna. Det finns också ett engagemang i vissa branscher som går ut över åtgärder av det slaget. Vissa försäkringsbolag visar t.ex. ett intresse för brottsförebyggande frågor, bl.a. finansieras flera forskningsprojekt liksom konkreta brottsförebyggande projekt av försäkringsbolag. Dessutom skall man inte glömma bort att försäkringsbolagen redan i dag kan sätta vissa lägre premier om försäkringstagaren skyddar sig, t.ex. om den boende sätter in säkerhetsdörrar och liknande.

Erfarenheterna i Sverige av organiserat samarbete mellan den offentliga sektorn och näringslivet beträffande brottsförebyggande frågor är begränsade. Det finns dock några sådana exempel. Ett är den s.k. Värdepappersgruppen som på olika sätt försöker förebygga för falskning, inte minst av sedlar. Ordförande i denna grupp kommer från

Rikspolisstyrelsen och övriga representanter kommer från bl.a. industrin, banker samt olika myndigheter.

Ett annat samarbete är den samordningsgrupp på nationell nivå, vanligtvis kallad Samverkan mot brott, som Rikspolisstyrelsen år 1985 bildade på regeringens initiativ. I gruppen finns företrädare för en rad myndigheter och organisationer. Gruppen sammanträder två gånger om året och det praktiska arbetet bedrivs i fyra arbetsgrupper. Arbetsgrupperna ägnar sig åt praktiska samordningsfrågor, med syfte att motverka bostadsinbrott, fordonsbrott, butiksbrott respektive våldsbrott. I varje grupp ingår företrädare för polisen och främst säkerhetsansvariga i olika branschorganisationerna. Bland de aktiviteter som grupperna har initierat märks bl.a. det så kallade 13-punktsprogrammet för att öka säkerheten i butiker.

På lokal nivå finns visst, om än inte särskilt stort, engagemang i brottsförebyggande frågor från näringslivets sida. Förutom vissa försäkringsbolag och vissa bostadsföretag, kan man här peka på handeln som en ibland aktiv intressent. Det visar sig att när de lokala brottsförebyggande råden vänder sig till den lokala handelns organisationer eller t.o.m. till vissa enskilda handlare, är det inte svårt att få samarbete genomfört i vissa specifika frågor. Även sponsring av lokala arrangemang förekommer. Allt detta kan dock bli betydligt mer omfattande.

Under senare tid har intresset ökat från näringslivets sida, att i samarbete med andra delta i det brottsförebyggande arbetet. Flera konkreta förslag har lagts fram från branschorganisationer. I en rapport från Svensk Handel (Augusti 1998, Brottsplats New York) redovisar man erfarenheter från New York, där näringslivet i vissa avgränsade områden i samförstånd med stadens myndigheter åtagit sig att ansvara för det brottsförebyggande arbetet inom dessa (s.k. Business Improvement Districts – BID). Även i den tidigare nämnda rapporten från Stockholms Handelskammare lyfts sådant samarbete fram som en möjlighet. I den senare rapporten förhåller man sig dessutom mycket positivt till överläggningar i brottsförebyggande frågor mellan lokala företag och näringslivsorganisationer å ena sidan och polisen och kommunen å den andra. De lokala brottsförebyggande råd som vuxit fram under senare tid ses som en lämplig plattform för sådant samarbete, även om man, i likhet med kommittén, ser det som ett bekymmer att sådana råd ännu inte är särskilt vanliga i de största städerna.

Regeringens överläggningar med näringslivet

Det är kommitténs bedömning att det i dag föreligger mycket goda förutsättningar för en konstruktiv dialog mellan regeringen och närings-

livet i brottsförebyggande frågor. De övergripande syftena med sådana överläggningar kan vara att

- regeringen får ge sin syn på brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet och presentera regeringens nationella brottsförebyggande program och det nationella stödet till brottsförebyggande arbete i landet,
- diskutera vilka möjligheter och vilket intresse näringslivet har att hjälpa till i det brottsförebyggande arbetet, på nationell såväl som på lokal nivå,
- näringslivet ges tillfälle att framföra vilket behov av stöd och hjälp de har när det gäller brottsförebyggande åtgärder,
- diskutera behovet av och formerna för ett näringslivsråd, eventuellt med den holländska modellen som förebild, och att
- regeringen på detta sätt kan informera sig om näringslivets syn på betydelsen av brottsligheten i landet för bilden av Sverige utomlands.

Många av de förslag som lagts fram av näringslivets branschorganisationer under senare tid ligger helt i linje med vad som presenterats i det nationella brottsförebyggande programmet. Andra har, såvitt kommittén känner till, inte diskuterats tidigare, men visar att näringslivet har ett engagemang som går utöver det som är direkt relaterat till det egna företagets säkerhet och skydd.

Regeringens överläggningar med näringslivet bör ske branschvis. Vissa delar av näringslivet är sannolikt mer angelägna att delta än andra. Bostadssektorn, handeln, finansmarknaden och hotell- och restaurangnäringen är sannolikt de branscher som mer än andra utsätts för och samtidigt medverkar till att antalet brottstillfällen ökat under de senaste decennierna. Överläggningarna kan med fördel innefatta frågor om hur redan befintliga branschöverenskommelser som har betydelse för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet kan stärkas. Regeringen och regeringens myndigheter kan på detta område säkerligen bidra. En möjlighet är att tillsammans med företrädare för olika branscher diskutera behovet av och innehållet i standardiseringsinstrument eller certifieringar, liknande de som finns inom t.ex. miljöområdet.

Utöver de branscher som nämnts ovan är det av stort intresse att också företrädare för tillverkningsindustrin görs medvetna om deras roll och ansvar i det brottsförebyggande arbetet. I det nationella

brottsförebyggande programmet understryks att det är fullt naturligt att de som tillverkar och saluför en viss produkt eller tjänst har ansvar för att den inte leder till brottslighet eller andra problem. I dag är detta långt ifrån fallet, trots att kunskaperna om hur detta kan gå till ökat väsentligt under senare år. Bland annat finns i dag möjligheten att stöldskyddsmärka en vara redan vid produktionen av den. Företag inom tillverkningsindustrin, t.ex. bil- och mobiltelefonstillverkare, bör uppmuntras till sådan s.k. source-tagging.

Centrala överläggningar mellan regeringen och delar av näringslivet bör leda fram till rekommendationer eller åtgärdsprogram för hur näringslivsorganisationer och enskilda företag i landets kommuner kan delta i det lokala brottsförebyggande arbetet. De lokala brottsförebyggande råden som vuxit fram under senare år torde utgöra en utmärkt plattform för ett samarbete mellan polis, kommun och det lokala näringslivet. De centrala organisationerna inom var och en av branscherna bör höras om vilka behov som föreligger på lokal nivå och om deras möjligheter att entusiastiskt och på annat sätt påverka de lokala aktörerna att delta i det brottsförebyggande arbetet.

4.5 Konsekvensbeskrivning

Enligt 14 § kommittéförordningen (1998:1474) gäller att om förslagen i ett betänkande påverkar kostnaderna eller intäkterna för staten, kommuner, landsting, företag eller andra enskilda, skall en beräkning av dessa konsekvenser redovisas i betänkandet. Om förslagen innebär samhällsekonomiska konsekvenser i övrigt, skall dessa redovisas. När det gäller kostnadsökningar och intäktsminskningar för staten, kommuner eller landsting, skall kommittén föreslå en finansiering.

Vidare gäller enligt 15 § samma förordning att om förslagen i ett betänkande har betydelse för den kommunala självstyrelsen, skall konsekvenserna i det avseendet anges i betänkandet. Detsamma gäller när ett förslag har betydelse för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet, för sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet, för små företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt i förhållande till större företags, för jämställdheten mellan kvinnor och män eller för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen.

Förslagen vad avser ekonomiskt stöd utgår från de resurser som fördelats till BRÅ. Generellt gäller att förslagen, vid sidan av det ekonomiska stödet, inte kräver några större ekonomiska satsningar. Förslagen tar främst sikte på prioriteringar av redan tillgängliga resurser. De eventuella merkostnader som uppstår vid genomförandet av för-

slagen kommer att uppvägas av de kostnadsminskningar som blir följden av ett framgångsrikt brottsförebyggande arbete.

Kommitténs arbete har i hög grad berört kommunernas arbete. Respekten för den kommunala självstyrelsen har varit styrande för förslagens utformning.

Konsekvenserna för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet har legat inom ramen för kommitténs uppdrag och föranleder här ingen särskild kommentar.

Att kvinnor kan känna samma trygghet som män och uppleva samma möjligheter att fritt röra sig i samhället utgör en grundläggande förutsättning för att kvinnor skall uppnå jämlikhet med männen. Ett framgångsrikt brottsförebyggande arbete gynnar därför jämställdheten.

Särskilda satsningar görs för att öka tryggheten och trivseln i storstädernas utsatta områden. En viktig tanke bakom dessa satsningar är att gynna de integrationspolitiska målen.

Förslagen är inte sådana att de har någon direkt betydelse för sysselsättningen, den offentliga servicen eller för små företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt i förhållande till större företags. Man kan dock konstatera att minskad brottslighet gynnar dessa områden på samma sätt som samhället i stort gynnas.

Bilaga 1

Bilagan finns endast i den tryckta versionen

Bilaga 2

Bilagan finns endast i den tryckta versionen

Bilaga 3

Riktlinjer för fördelning av ekonomiskt stöd

Regeringen har under budgetåret 1995/96 avsatt 10,8 miljoner kronor för bidrag till brottsförebyggande arbete. Avsättningar kommer att göras också för budgetåren 1997 och 1998. Dessa medel har anförtrotts Kommittén för brottsförebyggande arbete som bland annat har fått uppdraget att fördela ekonomiskt stöd till utvecklingen av det brottsförebyggande arbetet på lokal nivå. Enligt kommittédirektiven kan medel beviljas för:

- Utveckling av det brottsförebyggande arbetet på lokal nivå.
- Initialt stöd till uppbyggnaden av en lokal organisation för det brottsförebyggande arbetet.
- Tillämpad forskning och mindre projekt.

De projekt och verksamheter som beviljas bidrag skall kunna utgöra en del i en mer långsiktig plan för kunskapsutveckling. Verksamheten skall dokumenteras och följas upp. Resultaten och erfarenheterna skall rapporteras till kommittén för att kunna ingå i en central kunskapsbank.

Vid kommitténs fördelning av medel skall projektets angelägenhetsgrad ur kunskapssynpunkt för en större grupp intressenter samt dess förmåga att på kort sikt ge värdefull kunskap och erfarenhet, vara primära kriterier. Det kan till exempel vara fråga om åtgärder som mer direkt syftar till att minska antalet tillfällen till brott (s.k. situationell brottsprevention).

För att kunskap och erfarenhet från de projekt som kommittén stödjer skall kunna bidra till kunskapsuppbyggnaden inom det brottsförebyggande området krävs att de är väldokumenterade så att de kan följas upp och utvärderas. Områden inom vilka stöd kan ges är:

A Organisation av det lokala brottsförebyggande arbetet.

1. För att stödja och stimulera ett strukturerat och kunskapsbaserat lokalt brottsförebyggande arbete kan kommittén bidra till finansieringen av konferenser, seminarier och utbildning samt i övrigt delta i diskussioner med lokala intressenter.
2. Kommittén kan lämna ekonomiskt stöd till programverksamhet som syftar till att minska brottsligheten (eller andra ordningsstörningar) och öka tryggheten för människor.
3. För att stimulera en ändamålsenlig organisation av det lokala brottsförebyggande arbetet kan ekonomiskt stöd utgå.

B Forsknings- och utvecklingsprojekt (FoU)

Kommittén kan stödja FoU-projekt avseende situationell brottsprevention, särskilt sådan som tar sin utgångspunkt i ett specifikt brottsproblem och som innebär att vissa bestämda åtgärder genomförs och utvärderas.

Generellt kan kommittén inte prioritera projekt som är mångåriga och omfattande vilket ofta blir fallet när det handlar om social prevention. Det kan dock vara angeläget att stödja projekt inom området för normbildning och konfliktlösning.

Stöd kan också beviljas projekt avseende utvecklingen av problemorienterade arbetsmetoder och ett brottsförebyggande förhållningssätt inom olika samhällsverksamheter.

Ett generellt krav är att de projekt kommittén stödjer skall avse tillämpad forskning och vara av mindre omfattning.

1. Projekten skall bygga på en fortlöpande dialog mellan forskare och praktiker.
2. Garantier för en fortlöpande resultatredovisning skall finnas.
3. Politiker och praktiker måste vara med och formulera de frågor de vill ha besvarade i projektet.
4. Arbetets framskridande skall redovisas till kommittén i såväl muntliga som skriftliga delrapporter vid på förhand bestämda tidpunkter. Ett självklart krav är en skriftlig slutrapport, vars publicering, offentliggörande och hantering i övrigt kommittén beslutar om. Det ekonomiska stödet skall

utgå successivt och hela bidraget skall inte betalas ut innan slutrapporten erhållits.

Kommittén beslutade om dessa riktlinjer för ekonomiskt stöd vid sitt sammanträde den 29 januari 1997. När kommittén fått bättre överblick över de lokala behoven och önskemålen, kommer riktlinjerna att ses över och – om skäl finns därtill – revideras.

Bilaga 4

Förteckning över projekt som beviljats ekonomiskt stöd t.o.m. november 1998

Projekten redovisas under följande rubriker:

- I Initial uppbyggnad och utveckling av ett kommunövergripande brottsförebyggande arbete
- I A Regionala projekt som syftar till att stödja uppbyggnaden av det lokala brottsförebyggande arbetet
- II Åtgärder mot särskilda problem
- III Särskilda insatser riktade till ungdomar
- III A Insatser inom barnomsorgens och skolans område
- III B Föräldrautbildning
- IV Informations- och kunskapsspridning

I Initial uppbyggnad och utveckling av ett kommunövergripande brottsförebyggande arbete

Många projekt har fått ett generellt stimulansstöd. Det gäller bl.a. det 40-talet kommuner som beviljats startbidrag. I förteckningen anges vilket år ansökan kom in till kommittén, vem som är huvudman för projektet och mycket kort vad bidraget avser.

1996

Lindesbergs kommun

Utbildning till medlemmarna i det lokala brottsförebyggande rådet.

1997

Föreningen Ö-kraft på Öland i samverkan med Borgholms och Mörbylångas kommuner

Utarbetande av ett brottsförebyggande program för Borgholms och Mörbylångas kommuner.

Tranås kommun

Utarbetande av ett brottsförebyggande program.

Falkenbergs brottsförebyggande råd

Utarbetande av en brottsförebyggande plan.

Västerås stad

Utveckling av verksamheten i kommunens lokala brottsförebyggande råd.

Hällefors kommun

Utbildningsinsatser för politiker och tjänstemän.

Staffanstorps kommun

Utarbetande av ett brottsförebyggande program m.m.

Tyresö kommun

Utarbetande av ett brottsförebyggande program och ett konkret handlingsprogram.

Polisområde Hallsberg (Kumla, Laxå, Askersund och Hallsbergs kommuner)

Utbildningsinsatser för medlemmarna i de lokala brottsförebyggande råden.

Polismyndigheten i Skellefteå

Utveckling av det brottsförebyggande arbetet.

Brottsförebyggande rådet i Borås kommun

Utarbetande av en trygghetsplan m.m.

Hofors kommun

Bildande av ett lokalt brottsförebyggande råd m.m.

Uppsala kommun

Uppbyggnaden av en lokal organisation för det brottsförebyggande arbetet och utarbetande av ett brottsförebyggande program. Genomförande av en undersökning om ungdomskriminalitetens omfattning och karaktär bland ungdomar i åldern 13–20 år.

Smedjebackens kommun

Bildande av ett lokalt brottsförebyggande råd och utarbetande av ett konkret handlingsprogram.

Storfors kommun

Start av ett organiserat brottsförebyggande arbete samt utarbetande av en trygghetsplan.

Nyköpings kommun

Stöd till det inledande arbetet med att inrätta ett lokalt brottsförebyggande råd.

1998*Borlänge kommun*

Utveckling och utvidgning av det brottsförebyggande arbetet i kommunen. En grundlig problem- och resursinventering skall ligga till grund för en ny trygghetsplan.

Leksands kommun

Bildande av ett lokalt brottsförebyggande råd och utarbetande av ett brottsförebyggande program.

Tingsryds kommun

Uppbyggnad av en lokal organisation för det brottsförebyggande arbetet samt utarbetande av en trygghetsplan.

Karlstad kommun

Utarbetande av en trygghetsplan.

Ljusnarsbergs kommun

Utveckling av det brottsförebyggande arbetet genom utbildningsinsatser och en grundlig kartläggning av problembilden.

Nacka kommun

Utveckling av det lokala brottsförebyggande rådets arbete. Utifrån det brottsförebyggande programmet och en samverkansplan för kommunen skall de fyra kommundelsråden ta fram problembeskrivningar och handlingsplaner för sina respektive kommundelar.

Motala kommun, Brottsförebyggande rådet, BRÅMO.

Utveckling av det lokala brottsförebyggande arbetet i kommunen genom informations – och utbildningsinsatser och särskilda satsningar på att förankra det brottsförebyggande arbetet bland allmänheten.

Säffle kommun

Utarbetande av en trygghetsplan.

Malungs kommun

Bildande av ett lokalt brottsförebyggande råd m.m.

Härjedalens kommun

Uppbyggnad av ett lokalt brottsförebyggande arbete genom inrättade av lokala samrådsgrupper.

Trollhättans kommun

Utbildningsinsatser till politiker, tjänstemän, företag, föreningar, organisationer och allmänheten.

Årjängs kommun

Utarbetande av en trygghetsplan.

Torsby kommun

Bildande av ett lokalt brottsförebyggande råd och utarbetande av en trygghetsplan

Ockelbo kommun

Utarbetande av en brottsförebyggande plan m.m.

Hammarö kommun

Utarbetande av en trygghetsplan.

Kista Stadsdelsförvaltning i Stockholms kommun

Bildande av ett lokalt brottsförebyggande råd i stadsdelen.

Härnösands kommun

Inventering av hur det brottsförebyggande arbetet skall organiseras i kommunen för ökad samordning och effektivare insatser.

Forshaga kommun

Utarbetande av en trygghetsplan.

Filipstads kommun

Uppbyggnad av det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet i kommunen.

Kinda kommun

Utveckling och utvidgning av det brottsförebyggande arbete som bedrivs i SAMO-gruppens regi genom utbildnings- och informationsinsatser samt särskilda satsningar på att förankra arbetet hos allmänheten.

Strängnäs kommun

Utveckling av det lokala brottsförebyggande rådets verksamhet.

Norbergs kommun

Bildande av ett lokalt brottsförebyggande råd m.m.

Kils kommun

Utarbetande av en trygghetsplan.

Sölvesborgs kommun och närpolisen i Sölvesborg

Utarbetande av konkreta handlingsplaner m.m.

Vansbro kommun

Bildande av ett lokalt brottsförebyggande råd och utarbetande av ett lokalt handlingsprogram.

Landskrona kommun

Framtagande och förankring av ett brottsförebyggande handlingsprogram samt genomförande av en skolundersökning och en trygghetsmätning.

Mora kommun

Bildande av ett lokalt brottsförebyggande råd m.m.

Rättviks kommun

Uppbyggnad av en lokal organisation för det brottsförebyggande arbetet.

Alvesta kommun

Bildande av ett lokalt brottsförebyggande råd och utarbetande av ett brottsförebyggande program.

Ydre kommun

Utveckling av det brottsförebyggande arbetet.

Säters kommun

Bildande av närpolisråd som skall svara för det lokala brottsförebyggande arbetet.

Mjölby kommun

Utveckling och utvidgning av det brottsförebyggande arbete som pågått i SAMO-gruppens regi sedan 1987 samt utarbetande av en trygghetsplan.

Lindesbergsbostäder AB

Bildande av ett lokalt brottsförebyggande råd i ett bostadsområde.

Ludvika kommun

Bildande av ett lokalt brottsförebyggande råd och utarbetande av ett brottsförebyggande handlingsprogram.

Brottsförebyggande rådet i Älvdalens kommun

Utveckling av det brottsförebyggande arbetet.

Vårgårda kommun

Bildande av ett lokalt brottsförebyggande råd och utarbetande av ett brottsförebyggande program.

Ljusdals kommun

Bildande av ett lokalt brottsförebyggande råd och utarbetande av årliga brottsförebyggande handlingsplaner.

Orsa kommun

Bildande av ett lokalt brottsförebyggande råd och utarbetande av ett brottsförebyggande program.

Ängelholms kommun

Bildande av ett lokalt brottsförebyggande råd.

Brottsförebyggande rådet i Olofströms kommun

Utveckling och intensifiering av det brottsförebyggande arbetet i kommunen. Bl.a. skall rådets sammansättning breddas och en brottsförebyggande handlingsplan utarbetas.

Örnsköldsviks kommun

Bildande av ett lokalt brottsförebyggande råd med uppgift att bl.a. ta fram ett handlingsprogram för det brottsförebyggande arbetet.

Söderhamns kommun

Bildande av ett lokalt brottsförebyggande råd och utveckling av det brottsförebyggande arbetet i kommunen.

IB Regionala projekt som syftar till att stödja uppbyggnaden av det lokala brottsförebyggande arbetet

1996

Brottsförebyggande Centrum i Värmland.

Länsomfattande projekt som syftar till att samtliga kommuner i Värmlands län skall utarbeta och besluta om kommunala trygghetsprogram. Inom ramen för projektet ges kommunerna stöd i det praktiska arbetet genom utbildningsinsatser, erfarenhetsutbyten och konsultativt arbete.

1997

Östergötlands kommunförbund

Länsomfattande projekt som syftar till att ge kommunerna stöd i det trygghetsskapande och brottsförebyggande arbetet. Målsättningen är bland annat att de flesta av länets kommuner under projekttiden skall ta fram en lokal strategi för verksamheten samt att några av kommunerna dessutom skall ha tagit fram och påbörjat ett åtgärdsprogram inom ramen för denna strategi.

Polismyndigheten i Gävleborgs län

Polismyndigheten, Kommunförbundet Gävleborg och Landstinget Gävleborg stödjer kommunerna i länet med utbildning och information för att inspirera dem att utveckla det lokala arbetet.

Styrgruppen för projektet "Allas vårt ansvar för ett tryggare Skaraborg

Regionalt samverkansprojekt som syftar till att utveckla det lokala brottsförebyggande arbetet i det tidigare Skaraborgs län (nu del av Västra Götalands län). Det finns en nära koppling till folkhälsoarbetet. Inom ramen för projektet genomförs en trygghetsmätning för Skaraborg.

DalaBra (Dalarnas regionala råd för brottsförebyggande arbete och alkoholfrågor)

Utbildningssatsning som syftar till att stimulera och stödja det lokala brottsförebyggande arbetet i länet.

1998

Västmanlands kommunförbund

Länsförbundet, Polismyndigheten och Landstinget driver ett projekt som syftar till att stimulera och stödja länets kommuner i uppbyggnaden av det lokala brottsförebyggande arbetet. Ett länstäckande nätverk skall bildas med projektansvariga från närpolisområden, kommuner, landsting och länsstyrelse. Målsättningen är att lokala brottsförebyggande råd, trygghetskommittéer eller samverkansgrupper för förebyggande av bl.a. våld och skadegörelse skall inrättas i samtliga kommuner i länet.

Kommunförbundet Västernorrland

På uppdrag av länets kommuner arbetar länsförbundet tillsammans med Polismyndigheten, Länsstyrelsen och Landstinget med ett liknande projekt som drivs i Västmanland.

Kommunförbundet Göteborgs och Bohus län

Länsförbundet driver i samverkan med kommunerna Strömstad, Tanum, Munkedal, Sotenäs och Lysekil ett utvecklingsprojekt med målsättningen att utveckla det befintliga drogförebyggande arbetet i kommunerna till att också tydligt omfatta det brottsförebyggande perspektivet.

Polismyndigheten i Örebro län

Ett länsövergripande brottsförebyggande råd – ÖreBRÅ – skall bildas som kommer att bistå kommunerna i det lokala arbetet. Det handlar om hjälp med kartläggningsarbete och kunskapshöjande insatser, utveckling av uppföljningsmetoder, samordning av forskningsstöd samt särskilt stöd till de lokala brottsförebyggande råden.

Polismyndigheten i Blekinge län

Länsövergripande projekt som bl.a. syftar till att länets samtliga fem kommuner före 1999 års utgång skall ha väl fungerande brottsförebyggande råd. Man kommer bl.a. att arbeta för att de traditionella samverkansformerna mellan kommunerna och polisen breddas till att omfatta också företrädare för föreningar, företag, organisationer och enskilda.

Kommunförbundet Kronoberg

Inom länsprojektet Allas vårt ansvar – ett tryggare Kronoberg kommer länsförbundet, Polismyndigheten, Länsstyrelsen och Landstinget att arbeta för att stimulera och stödja det brottsförebyggande arbetet i länets kommuner. Som ett första steg kommer man att arbeta för bildandet av brottsförebyggande råd i alla länets kommuner.

II Åtgärder mot särskilda problem

Skarpnäcksfältets stadsdelförvaltning i Stockholm

Konkreta åtgärder för att uppnå vissa av de mål som angivits i närpolisens handlingsplan, bl.a. att minska bilstölder och cykelstölder.

Kommundelsförvaltningen Centrum i Lund

Olika åtgärder för att försöka komma tillrätta med de problem som finns runt stationsområdet i Lund. Det rör sig bl.a. om missbruk, langning, stölder och skadegörelse.

UNGSAM i Storuman, Polisen Storuman

Åtgärder för att minska olika lokala problem som missbruk, snatterier samt olovlig körning med skoter och mc och därmed sammanhängande olyckor.

Helsingborgs kommun och Hasslarps intresseförening

Lokal brottsförebyggande handlingsplan mot den mc – relaterade brottsligheten i kommunen.

Tyresö kommun

Inom ramen för det kommunövergripande brottsförebyggande arbetet genomförs ett flertal brottsförebyggande projekt bl.a. ett som bygger på samverkan mellan bovärdar med brottsförebyggande uppgifter och grannsamverkan i ett hyreshusområde.

Lindesbergs kommun

Olika åtgärder inom ramen för kommunens brottsförebyggande program.

Nacka kommun

Treårigt klotterförebyggande projekt som täcker hela kommunen. Baserat på en kartläggning av problemen kommer olika åtgärder på kort och lång sikt att vidtas.

Linköpings kommun

Grannsamverkan i flerfamiljshus. Särskilda trygghetsombud utses som skall fungera som förgrundsgestalter för det brottsförebyggande och trygghets-
skapande arbetet i området. Målsättningen är bl.a. att minska skadegörelse
och annan vardagsbrottslighet och att minska nyrekryteringen till kriminella
livsstilar.

Eriksbo Kooperativa förening

Brottsförebyggande insatser i bostadsområdet Eriksbo i stadsdelen Angered i Göteborg. Föreningen vill komma tillrätta med bl.a. bil- och källarinbrott genom samarbete med bostadsföretaget och stadsdelsförvaltningen. Bland åtgärderna ingår grannsamverkan mellan hyresgästerna.

Hyresgästföreningen i Nordvästskåne, Ängelholm

Brottsförebyggande insatser i bostadsområden inom Ängelholms och Klippans kommuner. Man skall bl.a. arbeta med att skapa nätverk, kartlägga situationen i områdena, producera en informationsvideo och in-
formera ungdomar i skolorna om konsekvenser av brott.

Trelleborgshem AB tillsammans med kommunens brottsförebyggande grupp – Sätt gränser

Åtgärder i bostadsområdet Fagerängen för att förebygga skadegörelse, våld och annan kriminalitet. Strävan är bl.a. att få de boende att engagera sig för området och enas kring gemensamma mål och uppgifter.

III Särskilda insatser riktade till ungdomar

Blekinge Flygflottilj

I projektet "Med F17 mot våldet" arbetar ett 60-tal av flottiljens anställda på ideell bas för att förhindra nyrekrytering till kriminella livsstilar.

Göteborgs fotbollsförbund

Projekt som syftar till motverka mobbning, våld och droger bland ungdomar genom informationsinsatser i kombination med att ungdomarna ges sysselsättning i bostadsområdena efter skoltid.

Malungs kommun

Det lokala brottsförebyggande rådet skall, i samverkan med primärvård, föräldragrupper, idrottsföreningar, polis och socialtjänst, vidta särskilda insatser riktade till ungdomar och deras problem, särskilt den missbruksrelaterade brottsligheten.

Think Twice i Östersund

Utbildning som behandlar ungdomarnas situation i dagens mångkulturella samhälle. Erfarenheterna och kunskaperna skall tas till vara i praktiskt brottsförebyggande arbete i deltagarnas ordinarie arbete med unga.

BIG – Brottsförebyggarna i Gävle

Samverkan mellan invandrarföreningarna, polisen, socialtjänsten och invandrarcentrum som syftar till minska brottsligheten bland invandrarungdomar. En ambition är att engagera och aktivera vuxna invandrare i det brottsförebyggande arbetet samt stödja invandrarföräldrar i deras föräldraroll.

KFUM Söder Fryshuset, Stockholm

Åtgärder riktade till ungdomar som befinner sig i riskzonen för att dras in i ett kriminellt livsmönster. Projektet syftar bl.a. till att öka förutsättningarna för att integrera särskilt utsatta invandrargrupper i det svenska samhället. Projektet omfattar till en början ett år men målsättningen är att projektet skall pågå i tre år.

Projekt NAVET – ett samverkansprojekt mellan Uddevalla kommun, landstinget, Uddevallahem och närpolisen

Ett arbete som syftar till att komma tillrätta med ökad kriminalitet som skadegörelse och våld i en stadsdel skall utökas och intensifieras. S.k. "gränsgångare" skall engageras från olika kulturella grupper. Gräns gångar-

na skall verka i närmiljön och ge stöd till och samverka med föräldrar och andra anhöriga, den personal som barnen och ungdomarna möter i sin vardag samt företrädare för de föreningar som har verksamhet i stadsdelen.

Karlshamns kommun

Genom projektet skall tonåringar i högstadieålder ges möjlighet att delta i ungdomscirklar där de under sakkunnig handledning får samtala om samlevnads- och existentiella frågor. Genom cirkarna vill man bidra till en positiv identitetsutveckling för ungdomarna och därmed förebygga kommande problem.

III A Insatser inom barnomsorgens och skolans område

Annerstaskolan i Huddinge kommun

Personal- och föräldrautbildning som syftar till att ge föräldrar och personal mer kunskaper och stöd när det gäller att arbeta med barnens attityder, normer, värderingar, relationer etc.

Arvidsjaurs kommun och Arjeplogs kommun

Två parallella projekt som syftar till att genom kamratstödjande verksamhet skapa en trygg och säker miljö i skolan som är fri från klotter, snatterier och andra problem.

Söderköpings kommun

Projektet syftar till att förebygga drogmissbruk och kriminalitet genom olika insatser för barn och ungdomar i kommunens skolor. Verksamheten riktar sig också till lärare och föräldrar. En satsning på lärarfortbildning skall göras för att öka kunskapen om brottslighet och droger. Föräldrautbildning startas upp i samverkan med barnavårdscentral, förskola och skolhälsovård.

Piteå kommun

Produktion av en film om kamratstöd i skolan (KIS). Filmen skall användas i utbildningssyfte och målsättningen är att kamratstödsverksamheten skall spridas till alla landets skolor.

Åsa Jacobsson

Arbete med högstadieungdomar på Gärdesskolan i Bollnäs.

Veberöds Hem & Skola,

Insatser för att förebygga såväl fysiskt som psykiskt våld. Projektet drivs i samarbete med skolan, barnomsorgen, Svenska kyrkan, barnhälsovården, fritidsförvaltningen och bibliotek. Målgruppen är alla barn och ungdomar i åldern 0–16 år.

III B Föräldrautbildning

Oxie Stadsdelsförvaltning, Malmö kommun

Start av en föräldraskola med syfte att på sikt minska ungdomsbrottligheten i området.

Karlshamns kommun

I projektet "Möta Olle genom föräldrastöd" arbetar man med nya metoder för den föräldrastödjande verksamheten. Tillsammans med föräldrar ville man arbeta för att motverka bland annat brottslighet och ordningsstörningar. Målsättningen är också att förebygga konflikter och sociala problem i familjen, att särskilt stödja föräldrar med invandrarbakgrund i en ny kultur och att få fler pappor engagerade i sina barn.

Ronneby kommun

Föräldrastödsprojekt som syftar till att förebygga att barn och ungdomar hamnar i riskzonen för droger och kriminalitet.

Uddevalla kommun, Norgårdensskolan

Samverkan kring föräldrastöd. Föräldrar till barn i åldern 1–16 år erbjuds föräldrautbildning. Målsättningen är att förebygga drogmissbruk, våld och rasism.

IV Informations- och kunskapsspridning

Stockholms stads brottsförebyggande centrum

Utarbetande av en handbok för lokalt brottsförebyggande arbete (Manualen), genomförande av seminarier i stadsdelsnämnderna samt informations-spridning till företagare och föreningsledare.

SCC-Social Change Center och UNIK-base

Uppdatering och drift av databasen UNIK som innehåller information om konkreta ungdomsprojekt med bl.a. brottsförebyggande inriktning.

Sober förlag

I samband med utgivningen av en skrift - Folkrörelser i brottsförebyggande arbete - genomförs sex seminarier i landet på temat folkrörelser i socialt och brottsförebyggande arbete.

S:t Afrems Syriska Ortodoxa kyrka

Informations- och utbildningssatsning riktad till ungdomar och föräldrar inom den syrisk ortodoxa kyrkans verksamhetsområde. Målsättningen är att öka kunskapen om det svenska samhället med dess lagar och förordningar samt om moral- och etikfrågor. Stor vikt kommer att läggas vid jämförelser mellan svensk/europeisk kultur och orientalisk kultur, särskilt avseende skillnader i mäns och kvinnors ställning i samhället och synen på jämställdhet.

Lokala Brottsförebyggande Rådet i Vantör

Ett antal projekt som vänder sig till barn och vuxna i lokalområdet och som bl.a. syftar till att informera, utbilda och engagera enskilda och företag i frågor som har betydelse för det brottsförebyggande arbetet.

Bilaga 5

Förteckning över projekt som valts ut till försöksverksamheterna med medling och familjerådslag

Medlingsprojekt

- Uppsala kommun
- Laholms kommun
- Stadsdelsförvaltningarna Linnéstaden och Högsbo samt Jourbyrån i Göteborgs kommun
- Värmdö kommun
- Föreningen Revansch i Västerås
- Västerås kommun
- Örnsköldsviks kommun
- Skövde kommun
- Vantörs, Skärholmens, Kungsholmens och Maria Gamla stans stadsdelsförvaltningar i Stockholms kommun
- Österåkers kommun
- Forshaga kommun
- Sollentuna kommun
- Haninge kommun
- Medlingsgruppen Solna/Sundbyberg/Ekerö i Stockholm
- Mölndals kommun
- Motala kommun
- Mariestads kommun
- Polismyndigheten i Gävleborgs län
- Helsingborgs kommun
- Lunds kommun
- Järfälla kommun
- Borlänge kommun
- Umeå kommun
- Eskilstuna kommun
- Timrå kommun
- Sundsvalls kommun och Brottsofferjouren i Sundsvall
- Tyresö kommun

Familjerådslagsprojekt

- Halmstads kommun
- Söderhamns kommun
- Kiruna kommun
- Luleå kommun
- Skellefteå kommun
- Västerås kommun
- Enköpings kommun
- Norrköpings kommun
- Nässjö kommun
- Stadsdelsnämnden Liljeholmen i Stockholms kommun
- Stadsdelsnämnden Centrum i Göteborgs kommun